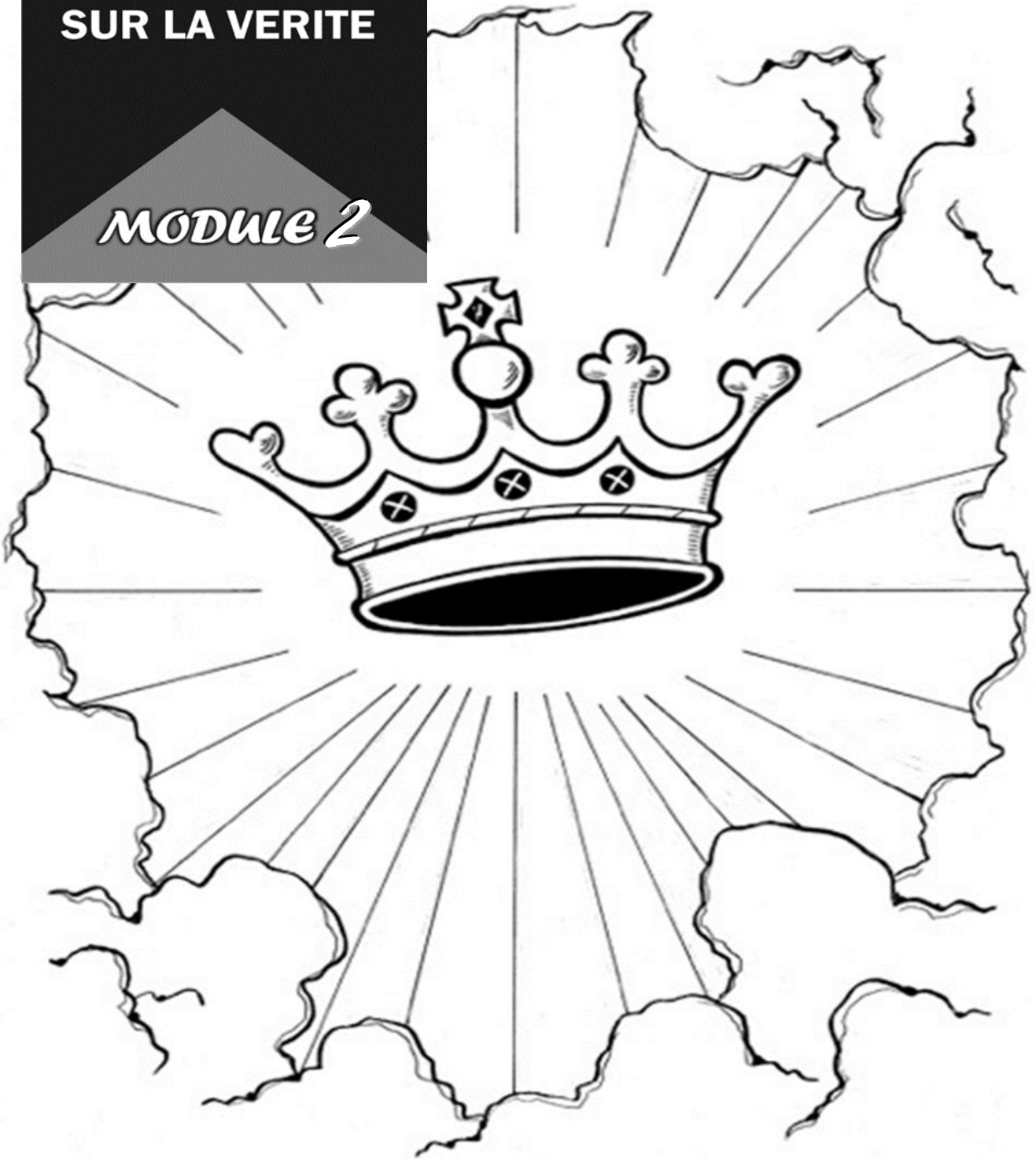

**TRANSFORMATION
CENTREE
SUR LA VERITE**

Module 2

KIMFUMU YA NZAMBI

MUKANDA YA LONGI

TALA-TALA YA MALONGI KELE NA MUKANDA YAI

DILONGI YA NTETE : KIMFUMU YA NZAMBI

- Kimfumu ya nzambi disongidila nde inki ?
- Kutunga kimfumu ya nzambi
- Nzambi kele Mfumu ya nene mpe ya ntete ya bimbuka yonso ya bantu
- Yezu na kati ya kisalu na yandi ya ntwadisi ya bantu

DILONGI YA ZOLE : NTALU MPE MFUNU YA KIMFUMU YA NZAMBI

- Mambu me simba dilongi yai
- Kusadila bibliya na mambu yonso ya luzingu na beto
- Kutala ntwadisilu ya nzambi

DILONGI YA TATU : MFUNU MPE KISALU YA KIMFUMU YA NZAMBI

- Luyantiku ya dilongi
- Kisalu ya kimfumu ya nzambi kele inki ?
- Nzambi ke waka mpasi mutindu ya beto ke sadilaka kisalu na beto

DILONGI YA IYA : KUTUNGA KIMFUMU YA NZAMBI

- Nzambi ke yantikaka ti beto
- Disolo ya mpangi LAURENT
- Kuyantika kisalu na muntu mosi-mosi , na dibuta,ti na kimvuka ya buala ya mvimba
- Mabuta
- Bimbuka ya bantu
- Ba mbandu ya bantu yina kutungaka kimfumu ya nzambi
- I nki mutindu kukuma muntu yina kele kutunga kimfumu ya nzambi

DILONGI YA TANU : KISALU YA DIBUNDU YA NZAMBI FUETE SALA NA YINA ME TADILA KUTUNGA KIMFUMU YA NZAMBI

- Luyantiku ya dilongi
- Kupesa na bantu bisadilu ya kutungila kimfumu ya nzambi
- Kusoba mabuta
- Kusoba bimbuka ya mabuala na beto

DILONGI YA SAMBANU : MAMBU YINA ME KUBONGISAMA NA MUKANDA YA LUC 2 :52

- Luyantiku ya dilongi
- Mambu ya beto me kana na kusala ti kimonidi na yo
- Mutindu ya kusadila mambu yango
- Mambu ta kuisa na nima sambu na malongi na beto

DILONGI YA NSAMBUADI : BITINI YINA TA KUISA NA NIMA

- Sambu na inki kuyidika mambu na ntuala kele mfunu
- Ba lukutakanu
- Kuyidika mambu sambu na kukuna
- Bitini yina me yilama sambu na mambu ta salama na nima

DILONGI YA NTETE : KIMFUMU YA NZAMBI

MFUNU YA DILONGI YAI

1. Kuzaba mbote mbote kimfumu ya nzambi
2. Kuvanda na kimonidi ya inki mutindu kimfumu ya nzambi kufuete kuvanda kati ya bimvuka na beto

KIMFUMU YA NZAMBI DISONGIDILA INKI ?

Ntangu Yezu kuvandaka awa na nsi-ntoto, yandi songaka bantu kisalu ya yandi kuisaka kusala. kisalu yango yo kele kitoko mingi, yo ke pesaka nzala ya kuvanda mosi ya ba yina ke salaka yo awa na nsi-ntoto.

Mambu me tala kisalu yango yome tubama mbala kumi na ivua na nana na mukanda ya kuwakana ya mpa. Ntumua Polo mpi me kutubila yo mingi na mikanda na yandi. Yezu mpi kutubilaka yo mingi ye yandi lombaka na beto na kusambila mingi sambu na yo.

- Ketu beno zaba kisalu yango ?

(Awa bantu fuete kabuana na bimbuka ya fioti fioti)

- Matthieu 10 : 5-8 : yezu kutindaka balongoki na yandi na kuenda kulonga inki ?
- Luc 4 : 43 : sambu na inki nzambi kutindaka Yezu ?
- Actes 1 : 3 : na bilumbu makumi iya ya nsuka ya luzingu na yandi awa na nsi ntoto, inki mambu Yezu kulongaka ?
- Inki mambu ntumwa Polo kulongaka na yina me tadila kimfumu ya nzambi ?

Mambu ya nene ya nzambi kubongisaka ikele kaka diambu ya kutunga kimfumu na yandi. Kaka mutindu ya beto me mona yo na mikapu ya beto me katuka na kutanga, yo ikele dibanza ya ntete mpe ya ngolo yina yezu mpe ntumwa Polo kulongaka mingi. Yo fuete vanda mpi dilongi ya kuluta mfunu sambu na beto. Kansi mpasi mingi sambu ba mingi kati na beto ke zabaka ve mbote-mbote ngogo yai : « kimfumu ya nzambi ».

- Sesepe yindula inki mutindu nge fuete kulonga kimfumu ya nzambi na mukristu ya mpa ?

(Awa ntangu yai kabisa ba mvutu na muntu nionso ya kimvuka na beno)

Zaba nde kimfumu ya nzambi kele kibeni mpasi ve na kulonga yo. Kimfumu ya nzambi kele kifulu yonso yina ya yezu kele mfumu, mpi na kisika yango bo ke zitisaka minsiku na yandi. Bifulu yonso yina bantu ke zitisaka mpi ke sadilaka ndinga ya yezu yo kele kimfumu ya nzambi. Kansi kimfumu ya nzambi na mumvimba na yo kibeni, yo ta monisama nna ntangu yezu ta kuisa, ntangu mambu yonso ta vanda ya mpa, mpi ntangu disumu ta vanda diaka ve.

Na kuzaba yo mbote-mbote, beto tala fioti mambu yina ke lutaka na insi ya Thaïlande. Na insi ya Thaïlande, bo kele ti ntotila (roi). Kana ntotila na bo ke zolaka shimishi ya mbuaki, nge ta mona insi ya mvimba mpi bo yantika kuluata shimishi ya mbuaki bo mosi. Yo ke songa nde bo ke zolaka mfumu na bo mingi kibeni. Kima yonso ya mfumu na bo ke zolaka nge ta mona mpi insi na bo ya mvimba kuyantika kuzola kima yina. Mvita ya nene kubuaka na insi na bo. Ba mfumu ya basoda kuvandaka

kuyukana ve, bo basisaka mvitamosi ya nene. Ba soda na bo kunuanaka ngolo kibeni, mvita yina kuvandaka kumana ve. Kansi kilumbu ntotila na bo kutelemaka yandi kungana ; na mbala mosi mvita yina yo manaka kaka kilumbu yo yina. Bo yonso kuwaka mpi bo zitisaka ntotila na bo. Beto mpi beto kele na mfumu na beto . Yezu kele ntotila na beto. Beto mpi fueite sala na ntwala na yandi mpila mosi bantu ya Thailande ke salaka na ntotila na bo. Beto mpi beto zola yezu mfumu na beto bonso bantu ya insi ya Thailandeke zolaka mfumu na bo.

(Awa bantu kuvutula ba mvutu na kimvuka)

- Ketu beto mpi ke sosaka kusepedisa mfumu na beto na mambu yonso ya beto ke salaka?
- Na inki mambu ya luzingu na beto, beto lunga kulunguka na kuzitisa nzambi?

Nzambi ke zolaka nde beto sepedisa yandi ye beto pesa yandi lukumu. Tanga colossiens 3 :19 ti 1 Corinthiens 10 :31. Na mikapu yai bo ke lombana na beto nde yonso ya beto ke sala, beto sala yonso na zina ya mfumu yezu, na kuvulaka matondo na nzambi tata na nzila na yandi. Na mukanda ya ba corinthiens bo ke tuba na beto nde : kana beto ke kudya to kunya to kima ya nkaka ya beto ke sala, beto sala yonso sambu na lukumu ya nzambi. Kana bo ke vutukila kima mosi mbala mingi na kati ya biblia yo ke songa nde kima yina kele na mfumu mingi. Ntumua Polo ke zola kusonga na beto nde, nionso ya beto ke salaka bezto fueite kusala yo sambu nzambi kubaka lukumu.

- Inki mambu beto ke salaka na kilumbu ya mvimba? ***(sonika yo na ndonga)***

(awa beno solula na bimvuka ya fioti-fioti)

- Inki mutindu beto lenda kupesa nzambi lukumu na kusala mambu yai mosi-mosi? ***(landa mambu ya beno sonikaka mosi-mosi)***.

Beto fueite sakana ve na yina me tadila kulemfuka na mfumu na beto yezu kristu ye mpi na yina me tadila kusepedisa yandi. Nzambi me salaka mambu ya nene sambu na beto na kutinda muana na yandi sambu yandi kufuila beto. Kana beto ke yindula dikabu ya nene yai, beto fueite kulemfuka na banyama na nsiku na yandi.

Kutunga kimfumu ya nzambi

Tanga matthieu 6:9-10

- Yezu ke lombana nde beto kusamba sambu na inki?
- Inki mutindu beto lenda kumona kukuisa ya kimfumu ya nzambi?

Nzambi ke zola kutunga kimfumu na yandi awa na insi ntoto (kimfumu na nge yo kuisa.) kimfumu na yandi ke tungama na nsi ntoto na bantu yina ke salaka luzolo na yandi. (luzolo na nge yo salama).

Kutunga kimfumu ya nzambi kele na mpila zole :

- Ya ntete: bantu kufuete kuma mingi na kimfumu na yandi. Beto fueite ntangu yonso kulunga ndinga ya nzambi sambu bantu kuyikama na kimfumu ya nzambi.
- Ya zole: beto fueite sosa nde luzolo ya nzambi yo salama na kati ya luzingu ya bantu. Sambu na luzolo ya nzambi kusalama , bantu yina ke kundima yezu na luzingu na bo kufuete vanda mingi kibeni.

Nzambi kele mfumu ya ntete ya bimvuka na beto.

Nzambi ke zolaka bimvuka na beto kuzinga mutindu yandi ke zodilaka. Yandi ke zolaka nde luzolo na yandi yo salama kaka na beto mpamba ve, kansi yo salama mpi na ti na bimvuka na beto.

(Awa beno kabuana na bimvuka ya fioti-fioti, Kimvuka ya mvimba beno tanga disolo yai, na nima konso kimvuka kupesa mvutu na bo).

Muntu mosi kuendaka na buala mosi na insi ya Inde, yandi kuyufulaka bantu nde kana yezu kuvandaka mfumu ya buala na beno, buala na beno zolaka kuvanda inki mutindu ? UMRAI nkento mosi ya buala yina, yandi vutulaka mvutu nde : kana yezu kuvandaka mfumu ya buala na beto, buala ta vanda na ludisadisu ti luzingu ya kimvuka. Kulandisama na mvutu ya mama yai, bo salaka kimvuka ya bantu yina ta alaka mambu me tadila mavimpi mpi kimvuka ya nkaka ya bantu yina ta talaka mambu me tadila lusadisu na kati ya buala. Bimvuka yai ya bo salaka manisaka mampasi mingi ya bo vandaka nay o na kati ya buala na bo.

Na insi ya Uganda, ba mama mosi kuvandaka kutanga na nzonkanda ya bo ke longukaka mambu ya bibliya, bo basisaka ngindu ya kukumisa buala nab o, bonso buala yina ya yezu kele mfumu. Bo salaka kimvuka ya bantu ye bo yantikaka kukatula mvindu na kati ya buala. Bo kotaka tin a bifulu ya bantu ke nuaka ba malafu. Buala mumvimba kusepelaka na dibanza yina ye buala ya mvimba kukotaka na kisalu yina. Kompani ya bulamatadi yina ke katulaka mvindu na kati ya buala kukotaka mpi na dibanza na bo. Ti nsuka-nsuka bo kutungaka zandu mosi ya nene ya kitoko mpi ya bunkete kibeni. Buala ya mvimba kusobaka mutindu ya kuzingila sambu na ngindu ya ba mama yai kubasisaka. Ba mama yai kusadilaka mabanza ya kimfumu ya nzambi.

(awa beno basisa ba ngindu)

- Inki mambu me luta na masolo yai?
- Masolo yai me songa beto inki mutindu bantu yai zolaka kuzinga na buala na bo bonso yezu ke zodila. Sambu na inki bo salaka mpila yai ?
- Inki bisalu ya mpa bosalaka na buala na bo ?
- Na inki mutindu beto mpi kufuana kusala yo na bimvuka na beto ?

Bika yezu kuvanda ntwadisi ya bimvuka na beto

(awa beno solula na kimvuka)

- Kana yezu kuvandaka ntwadisi ya kimvuka na beno, inki mambu ya ntete ya zolaka kusoba na kimvuka na beno?
- Inki mambu yezu zolaka kusala sambu na bana ya nsiona mpi sambu na ba mama yina bayakala me kufuaka?
- Inki kima ya mbote yandi zolaka kuyika na mabuta ya bantu?
- Inki yandi zolaka kusala sambu na yina me tadila masa ya bunkete na kati ya buala, sambu na yina me tadila ba nzo ya kulala, sambu na yina me tadila bima ya kudia, sambu na yina me tadila mavimpi, sambu na yina me tadila bunkete na kati ya buala, mpi sambu na yina me tadila ba nzila?
- Inki yandi zolaka kusala sambu nde bikalulu ya bana nay a ba mbuta yo vanda ya mbote na kati ya buala.

- Inki yandi zolaka kusala sambu na yina me tadila mambu ya kuwuta malafu, sambu na yina me tadila kunua makaya, sambu na yina me tadila ba nsaka yam bongo, mpi sambu na yina me tadila mama me fuanana ti mambu yai ya beto me kutanga awa?
- Inki yandi zolaka kusala sambu na yina me tadila bantu yina ke nuanaka na kati ya makuela nab o, to sambu na bayina ke niokulaka bana na bo?
- Inki yandi zolaka kusala sambu nde kuwakana ya mbote kuvanda kati na bantu?

(Awa kabula bantu na bimbuka ya fioti-fioti, lombamba na bo, bo basisa ba ngindu na mutindu kimvuka ya mbote kulunga kuvanda. Lombamba na bo, bo basisa ba ngindu sambu na yina me tala mambu ya kimpeve, mambu ya nitu, sambu na yina me tala mvandilu na kati ya buala mpi sambu na yina me tala mabanza ya bantu).lombamba nab o, bo yindula fioti inki mutindu kimvuka ya buala nab o kulunga kuvanda kulandisama mutindu nzambi ke zolaka).

Nzambi ke zolaka nde bimbuka ya mabuala na beto yo kusoba na mambu ya mbote ye mpi yo kuvandaka bonso kimfumu ya buala na yandi. Yandi kulombaka na beto nde beto kusamba sambu na kimfumu na yandi yo kuisa na ntoto ya mvimba mutindu ya yo kele kuna na zulu ye mpi yandi lombaka na beto, beto sosa nte kimfumu ya nzambi.

Yindula fioti inki mutindu kimvuka ya buala ta vanda kana bantu yonso ke zinga na kuzitisa luzolo ya nzambi na mambu na yonso. mabuta ya kiese, bankueno ya mbote, bantu ke zinga na lusadisu tin a ngemba, kusuana kele ve, kunuana kele ve. Nani ke zola kuzinga na kimvuka ya mutindu yai?

Kisadilu ya ntete ya nzambi sambu na kukotisa kimfumu kele beto. Beto ta longuka yo mbote-mbote na dilongi ya iya.

(sesepi yufula na bantu mambu yai, pesa bo ntangu ya kuyindula mbote-mbote kuntuala nab o kupesa ba mvutu nab o).

- Inki kima ta salama kana kuyantika mbasi na suka, bantu yonso kuyantika kusala mambu bonso nzambi ke zolaka?
- Inki ta salama na beto, kana beto mosi kuyantika kuzitisa mpi kusadila mabanza ya nzambi na yina me tadila kuwakana na beto ti bampangi ya nkaka, na yina me tadila luzingu ya nitu na beto ye mpi na yina me tadila mutindu na beto ya kusadila nzambi.
- Inki ta salama na mabundu na beto na bantu yina kele bantwadisi ya dibundu, tin a luzingu na beto bayayi kele ba kristu, kana konso muntu kusadila mabanza ya nzambi?
- Inki ta salama na mabuta na beto kana konso muntu kusadila mabanza ya nzambi na mpila mosi ya kufuana na yina me tala kuwakana Kati na beto na beto?

Nzambi ke zolaka nde beto vanda kitini ya kimfumu na yandi awa na nsi-ntoto. Yindula fioti kana insi ya mvimba ke zitisa mambu ya nzambi, insi ta vanda inki mutindu? Ata yezu me kuisa ntete ve beto lunga na kusala nde mambu yai yo salama.

Konso kilumbu ya beto ke sikama na suka, beto fuete kuyindula inki mutindu beto lunga kutunga kimfumu ya nzambina kilumbu ya bubu? Inki beto lunga sala sambu kimfumu ya nzambi yo kuenda na ntwala? Inki mu fuete kusala sambu na kuzitisa minsiku ya nzambi? Inki mutindu mono kufuana kusadisa dibuta na mono sambu bo mpi kusala mambu yai?

DILONGI YA ZOLE : NTALU MPE MFUNU YA KIMFUMU YA NZAMBI

MFUNU YA DILONGI YAI:

1. Sambu beto kuzaba nde kimfumu ya nzambi ta kuisa kana beto ke sadila biblia na bitini na yo nionso.
2. Sambu beto kuzaba mbote-mbote nde mabanza ya biblia kele lusuasanu na mambu ya beto ke pesaka mfunu na luzingu ya bimvuka ya buala na beto.
3. Sambu beto kuzaba mbote-mbote mabanza ya biblia na ntangu beto kele na kutanga yo.

MAMBU ME SIMBA DILONGI YAI

Beto tala ntete mambu yai tatu :

1. Ntoto yai kele ya kubeba ngolo kibeni

Mayele ya kimuntu ti bisadilu yonso ya nsi-ntoto yai kulunga ve na kumanisa kubeba yai.

- Inki bisalu masumu me kubuta na nsi-ntoto yai ?

(awa lomba na bantu bo pesa ba mvutu)

- Kunua malafu na mpila mosi ya mbi.
- Kubula ban saka ya mbongo.
- Kindumba.
- Kubeba ya mabuta
- Kunuana kati na bantu.

(tanga disolo yai)

Insi ya Haiti kele mbandu ya nene kele kulunga na beto kubebisama yina ke bongaka ve na mayele ya bantu ti na bisadilu ya ntoto yai. Haiti kele insi ya ntete yina ikele ata na kimvuama mosi ve na ntoto ya Amerika.bantu ke zingaka kuna kele mafunda nana (8 millions) kuyantika na 1980. Na mabanza ya mbote ya bo mosi ti ya ba insi ya nkaka , kusalu ya ngolo kusalamaka kuna sambu nde insi nab o yo kubonga, kansi yo simbaka ve. Bantu ya mayele kuvukisaka mayele nab o sambu nde insi yai yo katuka na mpasi kansi kima mosi ve.Ti bubu yai bantu ke kumona mpasi. Ba nzila kele ve, kudia mpasi, kusalu kele ve,masa ya mbote ya kunua kele ve.

- Sambu na inki mambu kele mutindu yai na insi yai?

Beto fueete zaba nde insi-ntoto ya mvimba kele ya kubeba, ba mayele na beto yonso kufuana ve na kumanisa bampasi ya ntoto yai. Na insi ya Haiti, mayele ya bantu me kulongukaka mingi ti mafunda ya ba mbongo me kukuka ve na kumanisa mpasi yina ke kuna.

Mambu ya mutindu yai kele kaka na insi ya Hait ive, yo kele na ba ndambu yonso ya insi-ntoto yai.

Kaka kiteso mosi sambu na ntoto ya Afrika ,mafunda na mafunda ya ba mbongo ya ba dollars me kubasika sambu nde yo kubonga , kansi kima mosi kaka ve. Bantu ya mayele me kubasisa mayele ya

mpila na mpila kansi ntoto ya Afrika ke vutuka kaka na nima. Mayele ya kimuntu mpe bisadilu yonso ya nsi-ntoto yai kulunga ve na kumanisa mpasi yonso ya nsi ntoto yai. Yo kele kumonika polele nde kele ti kima ya nkaka kufuana na kusala ksalu yai.

2. Kubeluka ya insi ta salama, kaka kana bantu ya insi yina kele kulemfuka na nzambi mpi kele kunatisa luzingu na bo na mutindu nzambi ke zolaka.

Tanga 2 chroniq. 7 :14.

- Biblia ke tuba inki ? inki beto fueete sala ?
- Nani kibeni me fuana na kusala ksalu ya mutindu yai? Bakristu to bantu yina kele bakristu ve ?
- Inki ta salama kana beto kusala mambu yai?
- Keti mukapu ya biblia ke tuba masonga ?
- Inki beto lenda sala sambu kimvuka na beto kukatuka na mpasi yai?

Nzambi kele na na mfunu nde ba mpasi ya kimvuka na beto yo kumana. Kansi nzambi ke salaka kaka na nzila na beto. Kana bisambu kele ve, kudipesa mpi kele ve, luzitu na nzambi mpi ikele ve, kubeluka ya nsi ntoto yai mpi ta salama ve. Kansi kana beto sala mambu yai mpasi na beto mpi ta mana na mbala mosi.

- Nani kati na beto ke zola nde insi na beto yo bongwa? Keti beto me lunga na kusala mambu yai?

3. Biblia kele kulonga na beto inki mutindu beto kufuana kunatisa luzingu na beto, kana beto kuzola nde ba mpasi na beto kumana mpi kimfumu ya nzambi kuyala kati na beto.

Mbala mingi ntangu beto ke sumbaka kisadilu mosi ya mfunu, na kati ya kisadilu yina bo ke tulaka ka mua mukanda ke songaka beto inki mutindu beto fuana kusadila kima yina. Bantu ke salaka bima yina ke lombaka nde kuntwala ya kusadila kima yango beto kutanga ntete mbote-mbote ka mukanda yina. Yina yonso sambu nde kisadilu yina yo kubeba ve ye mpi sambu ksalu ya yo fueete sala yo kusalama mbote kibeni. Mutindu mosi nzambi mpi na nima ya kusala muntu ti ba niama ti bima yonso yandi kusonikaka mpi mukanda sambu bantu kuzaba inki mutindu kusadila nitu na bo ti bima yina yonso ya nkaka. Mukanda yango nde : biblia.

Biblia kele kutendula na beto inki mutindu kusadila luzingu na beto. Yo kele ti malongi yonso ya mayele sambu luzingu ya bantu kuvanda mbote. Yo yina beto fueete kutanga ti kuzaba yo mbote-mbote ye mpi kusadila yo na mambu yonso ya luzingu na beto, kana beto kuzola nde luzingu na beto yo kuvanda ya mbote.

- Awa beno vutukila mambu yai tatu. Beno sadila yo na kati ya carte. Na nima yufula mambu yai :
- Inki mambu beto me longuka sambu na insi na beto kubeluka na ba mpasi na yo?
- Na inki mutindu beto lunga kuzitisa nzambi?
- Ntangu yai beto kele na mfunu mingi ya kutanga biblia mpe ya kusadila yo na luzingu na beto.
- Inki ta salama, kana beto ke zitisa mpe ke lemfuka na ndinga na yandi?

Kusadila biblia na konso diambu ya luzingu na beto

Kana nge tanga biblia nge ta mona na luzingu ya yezu nde balongoki na yandi kuvandaka na mabanza bonso ya yandi ve. Marc 10:35-37 ; 40-45. Jacques na Jean vandaka kumona mambu bonso mutindu bo longilaka bo na buala na bo. Bo vandaka na mabanza ya kukuma ba mfumu sambu bo natisa ba mpangi ya nkaka. Kansi Yezu kuvutulaka bo na nzila, yandi songakabo inki mutindu ntwadisi ya bantu ku fueete vanda. Yandi songaka bo nde ntwadisi ya bantu kufueete vanda nsadi na kati ya bantu ya yandi ke natisa.

- Kuvanda nsadi ya bantu na bilumbu yai, yo kele kisalu ya lukumu ?
- Balongoki ya yezu yai kuwaka inki mutindu na ntima na bo ntangu yezu kutubilaka bo mambu yai ?

Mutindu ba nkaka na beto kuvanda monina makambu ti mutindu bantu ya nsi-ntoto yai ke moninaka makambu kele lusuasanu ti mutindu nzambi ke moninaka. Yo me fuanana ata fioti ve. Beto fueete kusosa na kuzaba mutindu nzambi ke moninaka makambu kana beto ke zola kutunga kimfumu na yandi awa na nsi-ntoto. Yandi kupesa beto biblia sambu beto kuzaba mutindu yandi ke zolaka bantu kunatisa luzingu na bo.

Mambu	Mikapu ya biblia	Mutindu beto ke sadilaka mambu yango	Mutindu kimfumu ya nzambi ke zodilaka yo
Mutindu ya kuzinga na makuela	Colossiens 3:21 1 Pierre 3:7 Ephésiens 5:25, 28,33		
Mutindu nkento fueete vandila na makuela	Genèses 2:18 Ephésiens 5:22-24,33		
Mutindu ya kuzinga ti bana na kati ya dibuta	Psaumes 127:3 Ephésiens 6:4		
Mutindu ya kuzinga ti bampangi ya nkaka kele na nziunga na beto	Mattieu 22:36-40 Luc 10:25-37		
Mutindu ya kuzinga ti bambeni na beto	Luc 6:27-31		
Mutindu ya kumonina kisalu ya beto ke sala	Colossiens 3:22-4:1 Ephésiens 6:7-8		
Mutindu ya beto fueete zola kibansala na beto kuvanda	Psaumes 24:1 Gen 1:28-30 Genèses 2:15		
Kima ya kuluta mfunu	Matthieu 6:25-34 Matthieu 22:36-40		
Mutindu ya beto fueete mona mambu me tala bamvumbi ti lufua	Jean 11:25-26 Hébreux 2:14-15 Révélation 1:17-18		
Inki mutindu beto fueete vanda kana mpasi me buila beto	Luc 9:22-23 2 Corinthiens 1:8-11		

(Na bimvuka ya fioti-fioti beno sonika na tableau yai. Na mambu yai yonso yindula mutindu beno ke sadilaka yo na kifulu ya beno ke zingilaka. Na nima beno tala mikapu mpi beno tala inki biblia ke lombana na beto na kusala).

Beto sosa ntwadisilu ya nzambi

Ntangu yonso ya beno ke tanga biblia beno fueete kusosa na kuzaba ntwadisilu ya nzambi yina ya beno lunga kusadila na luzingu na beno. Ntangu yonso ya nge ke tanga biblia nge fueete kudiuyufula mutindu yai.

1. Mukapu yai ke kulonga mono inki ?
2. Mukapu yai me kutuba inki sambu na mpila na mono ya kuzingila ?
3. Mukapu yai me kulonga mono inki, na yina me tadila mutindu ya mono fueete zinga na bampangi ya nkaka.
4. Mukapu yai me kulonga mono inki na mambu me tala kibansala na beto, na yina me tala mutindu mu ke sadilaka kisalu na mono, mpi na mutindu mu ke sadilaka mbongo na mono ?

DILONGI YA TATU : MFUNU TI KISALU YA KIMFUMU YA NZAMBI

MFUNU YA DILONGI YAI

1. Kuzaba mambu ya biblia kele kulonga na yina me tadila kisalu.
2. Kuzaba nde kisalu kele mosi ya mambu yina na nzila na yo nzambi ke bakilaka lukumu.

(sala yonso nde ba milongoki na nge bo yantika na kudipesa na kisalu na mutindu ke pesaka nzambi lukumu).

LUYANTIKU YA DILONGI

(awa beno solula na kimvuka).

- Bantu ke monaka kisalu bonso kima ya mbote to yam bi?
- Inki bingana ya ndinga na beno ke longaka bantu na mambu me tadila kisalu?

Genèse 1:28

- Inki bisalu ya ntete nzambi kupesaka Adam?
- Yo vandaka na ntwala to na nima ya kusumuka na yandi?

Genèse 2:2

- Nzambi kupemaka na nima ya kusala inki?

Marc 6:1-3

- Kuntwala na yandi na ku kue longuka ndinga ya nzambi inki kisalu yezu kuvandaka kusala ntete?

Mutindu beto me mona awa nzambi yandi mosi mpi kusalaka kisalu, beto mpi ya yandi salaka na kizushi nayandi beto kusalamaka sambu beto kusala kisalu. munt u me yantikaka kusala kisalu banda ntama kibeni, banda luyantiku ya ntoto yai, ntangu yina pana disumu kuvandaka yo me salama ntete ve. Na mukanda ya Ruth, beto ke mona disolo ya Ruth mutindu bo tinaka nzala ti bokilo na yandi ya nkento na insi ya Moab, sambu bow aka nsangu nde bima ya kudia kuvandaka mingi kuna. Ruth kubakaka kisalu na bilanga ya munyu mosi na zina ya Boaz, yina kusepelaka na yandi sambu na bokilo na yandi ya nkento.

Ruth 2:15-16

- Inki mutindu Boaz kusadisaka Ruth?
- Sambu na inki yandi kupesaka yandi ve mbuma ya blé na mbala mosi?
- Beto kusalamaka sambu na kusala kisalu yo yina muntu ke vandaka na lukumu mingi kana yandi ken a kusala kisalu; na kifulu ya ya kuvingila kaka bantu ya nkaka bo kukabila yandi.

(awa kabisa bantu na bimvuka ya fioti-fioti).

- Sambu na inki beto kufuete kusala kisalu?

Sadila ba mikapu yai ya biblia ti ba ngindu yonso ya beto me longuka na dilongi yai

- 1 Thésaloniciens 11-12
- 1 Timothée 5 :8
- Ephésiens 4 :28
- 1 Corinthiens 10 :31

(awa beno solula na kimvuka)

- Na ngindu na beno, keti nzambi ke zolaka nde bantu bo sala kisalu?
- Ngindu ya bantu ke vandaka inki mutindu sambu na mambu me tadila kisalu?
- Mabanza ya nzambi kuvandaka inki na kusala kibansala ya Eden ti na kubika yezu yandi kusala ntete kisalu ya mabaya kuntwala na kuyantika ku kue longa ndinga ya nzambi.
- Na mambu yai beto kufuana kusala inki sambu nde mayele na beto yo kukana na ya nzambi ?
- Na inki mutindu beto kufuana kusadisa bampangi ya nkaka na kuvanda na mabanza bonso mabanza ya nzambi na mambu me tadila kisalu ?

(awa muntu na muntu kusala yandi mosi)

- Inki mutindu ba ngindu na nge ke vandaka sambu na mambu me tala kusala kisalu ?

Beno sambila nzambi na mpila nde beno kuyantika kumona kisalu na beno mutindu ya nzambi ke moninaka yo. Yandi ta kondana ve kupesa beno mabanza sambu beno kumona kisalu mutindu yandi ke monaka yo.

Bisalu yango ya nki mutindu ?

(awa beno solula na kimvuka)

- Inki kisalu nzambi kupesaka na Adam?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na Noé?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na Joseph?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na Daniel?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na Gédéon?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na Moise?
- Inki kisalu nzambi kupesaka na David?
- Beno ke yindula nde nzambi kumonaka nde bantu yai mbote bo vanda kaka balongi ya ndinga ya nzambi na kifulu yabisalu yai ya yandi kupesaka bo? Beno kubanza nde kisalu ya Moise yo kuvandaka kisalu ya mfunu mingi ve na ntwala ya kisalu ya Aaron?
- Beno banza nde nzambi vandaka kumona bantu yai bonso bantu ya kisalu ya fioti na ntwala ya kisalu ya ba nganga nzambi?

Ngindu yai ya bantu ke monaka nde kele ti bisalu me kuluta bisalu ya nkaka na mfunu, ngindu yai biblia kuzaba yo ve. Mabanza yai yo katukaka na bantu ya insi ya Greki, na nima yo kuisaka kukota na kati ya bakristu. Mabanza yai kubikalaka kaka buna na kati ya bantu ti na ntangu ya mambu ya dibundu ya nzambi kubalukaka. (Réforme).

Bantu ya Greki kuvandaka kuyindula nde na ntwala ya nzambi ksalu me kuluta bisalu yonso kele ksalu ya ki-mpeve. Kansi na biblia yo ke buna ve. Na luyantiku ya biblia beto ke mona nde nzambi kusalaka ksalu, ya kuganga zulu ti ntoto. Na g  n  se 2:8 beto ke mona nzambi kele na kukuna bilanga ti b anti. Kana beto ke sala bilanga beto fuana na kuvila ve nde musadi ya ntete ya bilanga awa na nsi ntoto kele yandi mosi nzambi.

Nzambi ke bingaka bantu na ksalu ya mutindu na mutindu. Ksalu ya kulonga ndinga ya nzambi kele na lukumu kaka mpila mosi na ksalu ya kusala mabaya. Ntoto kele ve kaka na mfunu ya balongi ya ndinga ya nzambi, kansi beto kele mpi na mfunu ya bantu ke salaka bilanga, ke salaka ba nzila, ke tungaka ba nzo to mpi ke longaka na ba inzo nkanda. John Wesley kuvandaka mukristu mosi ya nene yina kuzabanaka mingi na ntangu ya ntama. Yandi kupesaka malongi na mambu me tala mutindu ya kusala ksalu.

Malongi ya John Wesley yo yai :

- Ksalu kufuete kubebisa mavimpi na nge ve.
- Ksalu kufuete kubebisa dibuta na nge ve.
- Ksalu kufuete kuvanda ve yina ke niokula mabanza ya bantu.
- Ksalu kufuete kuniokula nkueno na beto ve, to kukanga yandi nzila sambu nde yandi kuzua mbongo ve.
- Ksalu kufuete kuluadisa nkueno na beto ve.
- Kisaku kufuete kusadisa nkueno disumu ve.

Yandi kulongaka nde muntu na muntu kufuete kusadila dikabu yina nzambi kutulaka na kati na yandi sambu na kusadila yo ksalu. Beto fuete kusala na mpila nde yo kupesa beto yina ya beto ke na yo mfunu sambu na mabuta na beto, sambu yo sadisa beto na bilumbu ta kuisa na ntwala, ye mpi sambu beto kusadisa bayina kele na mpasi.

Na mutindu yina nde beto ta pesa nzambi lukumu na ntangu ya beto ke sadila makabu kele na kati ya nitu na beto ye mpi ngolo ya yandi ke pesa beto na nitu.

(awa beno solula na kimvuka)

Ba ndongisila ya nkaka ya John Wesley kuesaka yo yai:

Mutindu yam bi ya kusala ksalu

- **Ksalu kufuana ve na kubebisa nitu na beno:**
 - Ksalu yina ikele ti kigonsa
 - Ksalu yina ke kukana ve ti ngolo na nge ya nitu.
 - Ksalu ya kuluta ngolo sambu na muntu yina me kuma pene-pene ya kinunu.
- **Ksalu kufuete kubebisa dibuta na nge ve:**
 - Kusala ntangu ya nda mingi, yentangu ya kulandila mambu ya dibuta na nge ke monika ve.
 - Ksalu yina ke kusala nde nge vanda ntam ti dibuta na nge bilumbu mingi.
- **Ksalu yina kele kubebisa mabanza na nge:**
 - Ksalu yina ke pesaka nge ngindu ya kuyiba to ya kuniokula bampangi ya nkaka.
 - Ksalu yina ke bebisa ksalu ya mpangi ya nkaka.

- *Kusala kisalu pene-pene ya muntu ke salakayo ntete, na ngindu nde bantu kuzola kaka yina ya nge, kansi ya yandi ve.*
- **Kisalu yina ke bebisa nitu mpe luzingu ya bantu:**
 - *Kusala malafu yina ke pesaka kilawu.*
 - *Kuteka makaya.*
- **Kisalu yina ke nata bantu na masumu:**
 - *Kusala kifulu ya bantu ke nuaka malafu*
 - *Kusala kifulu ya bantu lunga kusala kindumba*
- Kana beto ke ndima nde kisalu ke pesaka nzambi lukumu inki mutindu yo ke salamaka na kisalu yina ya nge?
- Keti yo ke simbaka mpi mutindu ya nge ke salaka kisalu?.

Nzambi ke waka mpasi mingi sambu na mutindu na beto ya kusala kisalu

Bantu mingi ke tubaka nde ba kristu ke bakaka kisalu na bo na luzitu ve. Bo ke tubaka nde bakristu ke salaka kisalu mbote ve.

- Sambu na inki beto ke ndima nde yo kele mambu ya masonga ?
- Na bifulu ya beno ke zingaka, yo ke tubamaka mpi yo ke salamaka mutindu mosi ?
- Na mabanza na nge inki mutindu nzambi ke monaka bakristu ya mutindu yai na meso na yandi ?

Na biblia kele ti kifulu mosi ve me kulonga ndekele ti kisalu me kuluta kisalu ya nkaka na mfunu ? kansi yo ke longa beto mutindu beto kufuana kusadila bisalu yango.

(awa beno kabuana na bimvuka ya fioti-fioti)

- Mikapu ya biblia yai ke longa beto inki na yina me tadila kisalu ?

(vutula mvutu na ngogo mosi)

- 2 Thésaloniens 3 :10-12
- Proverbes 10 :4
- Proverbes 19 :15
- Proverbes 21 :25

Keti mikapu yai ke longa beto mutindu ya beto fuele sadila kisalu ?

- 1 Corinthiens 10 :31 : kupesa nzambi lukumu.
- Colossiens 3 :23 : sala kisalu na nge, bonso nde nge ke sadila yo nzambi.

(Awa beno solula na kimvuka)

Na luzingu ya yezu yandi vandaka kusala mabaya

- Kisalu na yandi vandaka yambi to ya mbote?
- Kana nge kusalaka kisalu kifulu mosi ti yandi, nge zolaka kukuma inki mutindu?
- Na kati ya kilumbu ya mvimba ya zolaka kusala inki?

(awa kabisa bantu na bimvuka ya fioti-fioti, pesa konso kimvuka kisalu mosi. Pona kisalu mosi. Kabisa yo, mosi kisalu ke pesaka nzambi lukumu ,ya nkaka kisalu ke pesaka nzambi lukumu ve. Kabisa buna na kimvuka ya mvimba, na nima beno solula yo na kimvuka)

- Inki mambu bantu ke salaka kana bo ke sala kisalu yina ke pesaka nzambi lukumu?
- Lomba na nzambi yandi kusonga nge yina ya nge fueete sala sambu nsadilu na nge ya kisalu yo pesa yandi lukumu?
- Inki ba ngindu beto lunga kuyika na ndonga yai?

(muntu na muntu kuyindula)

Yindula kisalu na nge.inki mambu na nzila nay o nge lunga kupesila nzambi lukmu na kisalu na nge? Lomba na nzambi yandi,kusonga nge yina ya nge lenda sala sambu na kupesa yandi lukumu ya kuluta?

DILONGI YA IYA: KUTUNGA KIMFUMU YA NZAMBI

MFUNU YA DILONGI YAI

1. Sambu bantu kuzaba kisalu na bo kele inki na yina me tadila, kutunga kimfumu ya nzambi.
2. Sambu bantu kuyindula inki mutindu bo fuana kusadila malongi ya biblia na dikambu mosi-mosi ya bo ke salaka na luzingu na bo

NZAMBI KE YANTIKAKA TI BETO

Na dilongi ya ntete beto monaka inki mutindu nzambi ke pesaka beto kimonidi ya ngolo mpe ya kitoko.

- Kimonidi na nge kele inki?
- Inki beto lunga sala sambu kimonidi na beto yai yo kusalama?

Kima ya ntete ya kusala kele nde beto fuete yantika na kusoba luzingu na beto. Beto fuete yantika na kusadila mambu ya mbote ya kimfumu ya nzambi na mambu yonso ya beto ke sala na luzingu na beto.

(awa beno solula na kimvuka)

- Inki mutindu luzingu na beto ta kuma kana beto ke lemfuka na luzolo ya nzambi na ntangu yonso mpe na bilumbu yonso ya luzingu na beto?
- Inki mambu nge ke salaka na kilumbu na nge ya mvimba?
- Kana nge ke lemfuka na nzambi na luzingu na nge ya mvimba, nge lunga kusala mambu yai? Keti nge kele na mfunu ya kusala mambu yai na mutindu ya nkaka?
- Dibanza ya nzambi kele inki na yina me tadila kulala mpongi, kudia, kulamba madia; kusala bilanga, to na mambu me tadila masa? Keti nzambi ke kudiyangisaka mpi na mutindu beto ke salaka mambu yai?

Matthieu 6: 25-33

- Na mukanda yai na inki mambu bantu nke kudiyangisaka? Mambu yango yo kele ya kimpeve to ya mvandilu ya luzingu ya bantu? Mvutu ya yezu kuvandaka inki? Yezu zolaka kutuba inki na mvutu yina?
- Yo ta vanda mbi kana beto ke yindula nde mvutu yina ya yezu kupesaka bo nde: „ beno sosa ntete kimfumu ya nzambi „, yo vandaka sambu na kudiyangisa na bo na mambu ya kudia ti kuluata. Yo ke buna ve.
- Mvutu yai disongidila nde inki? Keti mvutu yai ke songa nde beto fuete kulutisa ntangu na beto yonso na kusala mambu ya kimpeve? Kana beto kusala mutindu yina, luzingu na beto ta vanda mbote namambu yonso? Tanga mikapu yai yo ke longa beto na mambu ya nkaka yina yezu kusalaka.

Marc 6:3

Ti ya yandi kuisaka kulungisa ba mvula makumi tatu yezu vandaka kusala kisalu ya mabaya. Na kimvuka ya buala na bo bo zabilaka yandi ntete ve bonso ntwadisi ya mambu ya nzambi, kansi bo zabaka yandi bonso musadi kisalu ya mabaya. Na ntangu ya yandi vandaka na kisalu yina; yandi natisaka luzingu na yandi na mbote kibeni. Kilumbu mosi ve yandi kusalaka mambu yina kuvandaka

na luzolo ya nzambi ve. Luzolo ya nzambi kuvandaka nde kuyantika ba mvula kumi ti ba mvula makumi tatu; yezu kusala ntete ksalu ya maboko ya dibuta na yandi.

Jean 21:9-14

Yezu kulambaka mpi madia sambu na ba milongoki na yandi.

Marc 4:38

Ntangu yonso ya yandi vandaka kulemba nitu; yandi vandaka mpi kupemisa nitu.

Jean 2:1-2

Yezu kukuendaka mpi na feti ya makuela.

- Mambu yai yo kele mambu ya bantu yonso ke salaka to yo kele mambu ya kimpeve?

Mambu yango ya bantu yonso ke salaka yezu mpi kusalaka yo. Ata ya vandaka kusosa kimfumu ya nzambi, yandi vandaka kulutisa kilumbu na yandi na kusala mambu yina kele ya kimpeve ve. Beto lunga kutuba ve nde na ntangu yina ya vandaka na kati ya luzolo ya nzambi ve; kansi yo vandaka mpi mpila ya nkaka ya kusadila nzambi.

Marc 1:21-24

- Inki mambu ya nkaka yezu kusalaka na kilumbu yina?

Na mukapu yai beto ke mona yezu na kilumbu ya kupema. Suka yonso yandi lutisaka yo na malongi ya nzambi na synagoga. Na nima yandi kuendaka na nzo ya Pierre. Na nima yandi belulaka na lusambu bokilo ya Pierre ya nkento, na nima yandi pemisa nitu, ye mpi bokilo ya Pierre kupesaka bo bima ya kudia. Na nkokila yandi basikaka fioti, yandi kulutisaka ntangu na kusambila sambu na bantu ya maladi.

- Keti mambu yai me fuanana na mutindu ya beto ke lutisaka kilumbu na beto ya lumingu? Inki me kufuanana ye inki me kufuanana ve?

Beto me mona nde na ba mvula nandi ya ntete ya luzingu, yezu vandaka musadi ya mabaya. Ata na ntangu ya yandi kumaka na ksalu ya kulonga bantu; yandi vandaka kulutisa ntangu yonso ve kaka na na bisambu to na kulonga. Yandi kudiaka mpi ti ba nduku. Yandi kuvandaka mpi ti ntangu ya kulala ti ntangu ya kupemisa nitu. Yina yonso yo vandaka kaka na kati ya luzolo ya nzambi.

Disolo ya mpangi Laurent

Muntu mosi kubutukaka na insi ya france na mvula 1608. Yandi kumaka mukristu na kileke kibeni; kaka ti ba mvula nana. Na ntangu ya yandi lungisaka ba mvula makumi zole yandi kotaka na ksalu ya kimumpe (moine), kuna bo pesaka yandi zina ya Laurent. Yandi vandaka kuyindula nde na ksalu yina ya kimumpe yandi ta lutisaka ntangu na yandi kaka na bisambu ti na kufukimina nzambi; kansi bo kuisaka kupesa yandi ksalu na kinkuku; ksalu ya kulamba madia sambu na ba mimpe yonso. Ba mvula kumi ya mvimba yandi vandaka na kiese ve, sambu na ksalu yina. Yo vandaka kusala yandi mpasi, yandi na kinkuku bampangi na nzo nzambi. Yo vandaka kusala yandi mpasi mingi; yandi vandaka kumona nde bo pesaka yandi ksalu ya mbote ve.

(awa kabisa bantu na bimvuka ya fioti-fioti)

- Kana nge kutanaka ti mpangi Laurent inki ndongisila nge zolaka kupesa yandi?
- Keti kisalu ya mpangi Laurent yo vandaka kisalu ya kukonda mfunu na ntwala ya bisalu ya bayina vandaka kusala na nzo-nzambi?

Beno tanga mikapu yai:

- Matthieu 25:40
- 1 Corintheta 10:31
- 1 Corintheta 13:1-3

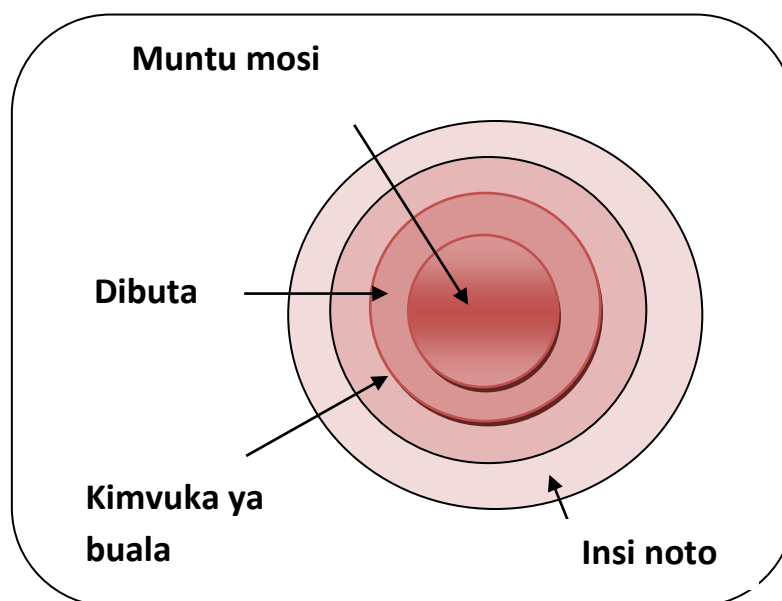
Na nima ya ba mvula kumi mpangi Laurent kumonaka ne yandi lunga mpi kusadila ti kufukimina nzambi bifulu yonso. Yandi bikalaka kaka na kisalu ya kulamba, ye yandi vandaka kusadila nzambi na yandi mbote kibeni na kinkuku kaka mpila mosi bonso bayina kuvandaka kusadila yandi na kati ya nzo- nzambi.

Biblia ke longa beto nde nzambi ke vandaka ve kaka na mfunu ya ya kisalu ya beto ke sala, kansi yandi ke vandaka mpi na mfunu ya mutindu ya beto ke sadila kisalu yango. Kima kuluta nde kisalu yango yo vanda disumu ve. Mambu yonso ya beto ke sala na kisalu yango yo fueete pesa yandi lukumu.

Beto fueete yantika na muntu mosi-mosi Na nima kota na dibuta

Na nsuka beto kue sukisa na kimvuka ya buala ya mvimba.

Kusoba ke yantikaka ntete na muntu mosi, na nima yo kota na dibuta ya mvimba, na nima yo ke kumaka na kimvuka ya buala ya mvimba, ti nsuka-nsuka yo ke panzanaka na insi ya mvimba. Kana bantu ke lemfuka na nzambi yo ke kotaka mpi na kati ya mabuta ti na nsuka na yo, yo ke salamaka na kimvuka ya buala ya mvimba. Kana bimvuka ya buala me kulanda yo mbote, yo ke kumaka ti na bimvuka ya mabuala ya nkaka yina kele na pene-pene, ti nsuka-nsuka yo ke panzanaka na ba insi yonso.

Sambu na yina me tala mabuta Tanga mikapu yai:

- Deutéronome 6:7
 - Tite 2:3-14
 - 1 Timothée 3:12
 - Tite 1:6
-
- Inki mutindu beto lenda kotisa mabuta na beto na mambu yai ? Beto fueete longa bo ti kusonga bo mbandu ya mbote.

Tanga Luc 2:52

- Inki dilongi beto me baka na mukapu yai na kati ya malongi na beto ya nsuka ?
 - Beto kele na mfunu ya kuyela na bitini yonso iya ya mambu yai.

(awa beno kabuana na bimbuka ya fioti-fioti)

Beno kuisa na ba mayele yonso sambu beno kusadisa mabuta na beno na mpila nde bo kuyela na mambu yonso yai iya. Lomba na muntu yonso yandi pona kima mosi ya yandi ta sala na kati ya bitini yai yonso iya : mambu yina me tala mvandilu ya bantu, mambu ya kimpeve, mambu me tala nit, ti mambu me tala mabanza ya bantu

Sambu na yina me kutala bimbuka ya bantu

Kana mabuta me kusoba, yo kele mfunu mpi kimvuka ya buala yo kusoba. Muntu mosi kuendaka kuzinga na buala mosi yina ata mukristu mosi kuvandaka ve ; muntu ya kukabula na yandi ndinga ya nzambi kuvandaka ve. Yandi kuvandaka na mfunu nde kimfumu ya nzambi yo kukota na buala yin aye mpi luzingu ya bantu yo kusoba na mambu yai iya.

BETO FUETE ZABA NDE DIBUTA YA BAKRISTU FUETE VANDA LUSUASANU NA MABUTA YA BANTU YA NKAKA.

Ntangu muntu yai kukumaka na buala yina, bantu yonso vandaka kusambila kaka na dibundu ya ba hindou. Buala yango kutungamaka na zulu ya ngumba mosi ya nda na zina ya Himalaya, nzadi mosi ya nene kuvandaka na nsi ya ngumbva yango. Na pene-pene kuvandaka na kompani mosi, ya nene kusalaka bilanga mosi ya nene ya thé. Bantu ya buala yina yonso kuvandaka kusala na kompani yango. Kansi mbongo ya bo vandaka kufuta bo kuvandaka fioti kibeni yo vandaka kulunga ve sambu na luzingu na bo. Ba inzo yonso ya buala kuvandaka ya mbote ve, yo tungamaka na ba manzanza ya nkulu kibeni ti na ba nti. Madidi kuvandaka kuniokula bon golo kibeni. Buala ya mvimba kuvandaka na ba kabiné ve. Bana ya fioti kuvandaka kutambula makulu-ngulu ; bana yonso tu mavumu kuvandaka ya kuvimba. Bo vandaka kulamba madia na ba nkuni na zulu ya matadi. Ba nsusu kuvandaka kutambula na buala ya mvimba ti kukota na kati ya ba nzo ya bantu ke zingilaka. Buala kuvandaka mvindu kibeni. Ba nzo-nkanda kuvandaka ntama na ba kilomètres zole ; yo lutaka ntama mingi sambu na bana ya fioti ; yo yina bana mingi na buala yina kuvandaka kulunguka ve. Bambuta mingi kuzabaka ve kutanga ti kusunika. Bilanga ya ndunda kuvandaka ve. Masa mpi kuvandaka mpasi sambu yo vandaka ntama na ba kilomètres zole. Ba tiyo kuvandaka kubenda masa kuvandaka ya

kufua ; mbongo ya kubongisila yo kuvandaka ve. Mvula mpi kuvandaka kunoka mingi ve ; kaka na nsungi ya bo vandaka kubasisa loso na bilanga. Bo vandaka kusambila ba nzambi mingi na mbala mosi. Na kati ya buala na bo biteki ya tu binzambi-nzambi yango kuvandaka bifulku yonso. Kana bantu ke zola kudia bo vandaka kukue bikila mpi biteki na bo madia sambu bo kuwila bo makasi ve. Bo vandaka kukwikila nde luzingu ya mbote bo ta baka yo kaka na luzingu yina ta kuisa na nima ya lufua, na ntangu ya bo ta butuka diaka na mavumu ya bantu ya nkaka. Bo vandaka kusala yonso na kusadila tu binzambi-nzambi yina. Bo vandaka kuwa boma nde kana ve bo ta kumisa bo ba mpuku to ba mbua na luzingu yina ta kuisa na nima ya lufua. Bo kumaka bonso bantu kele na mutambu.

Muangisi-nsangu ya nzambi yai kukuendaka na buala yango zina na yandi kuvandaka tata LEPCHA. Na luzingu na yandi ya kimukristu bo kulongaka bo inki mutindu nge lenda kusadisa bantu na kusoba nzingulu na bo, mvandilu na bo, ti mavimpi na bo na ngonda mosi kaka. Yandi kubakak lupangu na buala yango. Lupangu na yandi, kinkuku na yandi yo kuvandaka ya kitoko ye mpi ya bunkete kibeni. Yandi kuvandaka ti ka mua kifulu ya kusansa ban susu, yandi vandaka ti masamba na yandi ya ndunda. Bana na yandi kuvandaka kudia mbote, yandi vandaka ti kabiné na yandi ya kitoko. Nitu ya bana na yandi kuvandaka kitoko kibeni, kuluta bana ya nkaka. Yandi kusalaka ba tiyo kima mosi ya kubumbila masa ya mvula.

Bantu ya nkaka ya buala kumonaka mambu yai ye bo kusalaka bonso yandi. Yandi kuvukisaka bantu sambu bo kubongisa ba tiyo ya masa yina kubebaka. Bantu yonso kusalaka bonso yandi ye mpi buala ya mvimba kukumaka bunkete. Dibuta na yandi kuyantikaka kulonga bantu kutanga ti kusonika. Nsuka-nsuka bo kumaka ti ba nzo-nkanda na kati ya buala. Bo kumaka mpi ti nzo-nzambi na bo ya bakristu na kati ya buala. Bantu kumaka kusadila yezu-kristu.

Bubu yai na buala yina bantu me kumaka ti luzingu ya mbote kaka sambu dibuta ya muntu mosi kuwaka mpasi na ntima na mutindu bantu kuvandaka kuzingila na buala yina. Ba buala ya nkaka ya pene-pene mpi kulandaka nsadilu na bo. Ye ba buala mingi kusobaka nzingulu na bo na mavimpi ti na ki-mpeve. Bubu yai ba pasteurs ya insi ya Inde me kusalaka kimvuka na bo na zina ya “ EGLISE-AGAPE “. Ye mpi mabundu yai yonso me kukotaka na kimvuka yina.

Tala, kana dibuta mosi kele ti kimonidi ya mambu bonso ya tata LEPCHA, mambu ya nene lunga kusalama mpi na kimvuka ya buala na bo. Kana bantu kusala luzolo ya nzambi ti bo kundima kusqala kimonidi ya nzambi me kupesa bo, buala nab o ta kusoba bonso buala ya tata LEPCHA.

Luzingu ya mabuta mingi me kusoba, sambu na kulanda mutindu dibundu ke kuzodila. Yo ke salama na nzila ya kupesa malongi na bantu yina kele na ntwala na kati ya mabundu yina kele kusalama ya mpa. Yai kele kisambu na beto sambu nde bo kuvanda mbandu ya mbote sambu na bimvuka ya bantu na bilumbu ke na kuisa.

- Inki mambu me kusoba na buala yai na nima ya nsadilu ya tata LEPCHA?

(awa beno sala na ndonga mambu me kutala : mvandilu ya kimvuka ya buala, mamabu ya ki-mpeve, mabanza ya bantu, ti mavimpi ya nitu ya bantu)

- Inki mutindu yandi me kotisa kusoba yai na kati ya buala?
- Inki mutindu yandi yantikaka?

- Na inki mutindu bantu kulandaka mbandu ya tata LEPCHA?
- Inki mutindu nge lunga kuma bonso tata LEPCHA na buala na beno ?
(*na kitini ya iya ya malongi yai (module 4) beto ta pesa malongi me tadila mavimpi, yo kele kaka bonso malongi yina ya tata LEPCHA kulongukaka*)

Ba mbandu ya nkaka ya bantu yina kutungaka mpi kimfumu ya nzambi.

(Awa, beno tanga masolo yai ye beno pesa ba ngiufula na nima ya konso disolo)

Na buala mosi ya bo ke zolaka nsangu nya yezu-kristu ve, pasteur mosi kukabulaka tu ba papié ya nsangu ya yezu na ba inzo-nzambi ya ba musulmans. Ba mfumu ya bulamatadi ya buala yina kuwaka makasi ye bo botulaka yandi mukanda ke pesaka insua na kulonga ndinga ya nzambi na insi na bo. Kilumbu mosi pasteur yai kulandaka malongi ya kusonga bantu luzolo ya nzambi na nzila ya kusadisa bo na mpasi na bo. Malongi yai kupesaka yandi ba ngindu ya mpa. Yandi kusalaka kimvuka ya bantu iya ya luzolo ya mbote. Yandi sumbaka mampa, ye yandi ,lombaka insua na ba mfumu ya lupitadi mosi sambu yandi kuyantika na kusadisa ba mbefo. Bo pesaka yandi unsua kansi bo kutindaka yandi na nzo yina ya bo ke sansaka bantu ya maladi ya mbi kibeni maladi yina ke belukaka ve. Kuna na kati kuvandaka na muntu mosi me salaka ba mvula mingi kansi ya ke belukaka ve. Yandi vandaka mvindu kibeni sambu yandi vandaka kutambula na divumu bonso nioka. Yandi vandaka bonso kilawu yandi vandaka kudizaba diaka ve. Luse na yandi kuvandaka yo me vimbaka yo me kumaka bonso ,ya niama ya mfinda. Pasteur yai ti bantu na yandi kusambilaka sambu na yandi. Na nima ya mposo mosi bo vutukaka diaka kuna. Na kielo ya nzo ya ba mbefo yina bo monaka muntu mosi ya nda ya nitu fioti kuisaka kupesa mbote ye yandi tubilaka bo nde yandi kele muntu yina ya bo kusambilaka yina vandaka kutambula na divumu. Bo ndimaka yo ve. Kansi ba ntwadisi ya lupitadi kusongaka bo nde bo tula ntembe ve yo kele muntu yango kibeni. Bo yitukaka mingi kibeni. Muntu yango kukumaka mbote kibeni, yandi kuvutukilaka ti kusionika ti kutanga. Muntu ya minganga kutubaka nde yandi ta beluka diaka ve kansi bisambu na bo kubelulaka yandi.

Pasteur yai kulandaka kaka kisalu ya kusadisa ba mbefo. Bo vandaka kunatila ba mbefo madia ti bilele ye mpi kusamlba sambu na bo. Bantu ya nkaka mingi kubelukaka na bisambu na bo. Ba mfumu ya lupitadi kupesaka bo insua ya kulonga ndinga ya nzambi na ntwala ya ba m befo yonso ti na ntwala ya bansadi yonso ya lupitadi. Ba mfumu ya bulamatadi kuwaka nsangu yin aye bo mpi kusadisaka pasteur yina na kisalu na yandi yina. Bantu ya mpila na mpila kukumaka kupesa pasteur yina lusadisambu ya sala kisalu yina mbote-mbote. Na nima ya ba mvula tatu, ka mua kimvukaq yina kukumaka na bantu mafunda zole na nkama sambanu (2600), ye bo kumaka kusala kisalu yina na ba lupitadi tanu, na ba nzo tanu ya bo ke sansaka bana ya bansiona, na ba boloko zole, ti na nzo mosi ya bo ke sadisaka binua diamba ti binua malafu. Bo yantikaka mpi kusadisa bana yina ke lalaka na bala-bala ti bantu yina kele ti kisika ya kuvanda ve.

- Inki mambu me kuluta na disolo yai ?
- Mambu yai yonso yo yantikaka inki mutindu ?
- Yandi salaka inki ?
- Kisalu ya yandi me kusala yo me kupesa inki ya mbote ?
- Keti kimvuka ya buala na yandi kele sesepi ti luzingu ya mfumu nzambi ke zolaka ?
- Inki dilongi beto lenda baka na disolo yai ?

Disolo ya dibuta mosi na ntoto ya Aziya (Asie)

Na b ainsi mingi ya ntoto ya Aziya bana ya babakala bo ke bakaka bo na mfunu mingi kuluta bana ya ba nkento. Na mosi ya b ainsi yina bo vandaka kusala nde kana muana me butuka ya nkento, bo ke kipaka yandi ve. Ba inzo ya bo ke sansaka bana ya ba nsiona me kufulukaka mingi na bana ya bankento. Sambu na ba inzo yina bana ya ba nkento ke lutanaka mingi bankaka ke salaka suku mosi kuna na kati ye bo ke bingaka suku yina « suku ya lufua ». kuna bo ke kotisaka bana ya bébé ya ba nkento yina ke ya kubela. Kana bo kukotisa muana kuna na kati bo ta tala yandi diaka ve ti ya yandi ta kudifuila ko kuna.

Muntu mosi kuwaka disolo yina, yo pesaka yandi mpasi mingi na ntima. Yandi ti nkento na yandi bo bakaka lukanu ya kusadisa bana yina. Bo yantikaka kusadisa bana ya bo vandaka kutula na suku yina, ye bo yantikaka kunata ba yankaka na nzo na bo sambu na kusansa bo mbote-mbote. Bo sosaka mpi bantu ya nkaka ya ntima ya mbote na kusala bonso bo. Nsuka-nsuka bo kuzuaka ka mua nzo ya kusansila bo. Yandi, longaka na bakristu ya nkaka mfunu ya ba bébé yai, yandi lombaka bo na kubaka ba bébé yai mpe kukuenda kukotisa bo na mabuta na bo. Bubu yai bana yina mingi me gulukaka na lufua sambu na mabanza ya mbote ya muntu yai.

- Inki mutindu muntu yai kusalaka ? Na inki mpila yandi me kutunga kimfumu ya nzambi ?
- Ketu yo vandaka ngolo ya muntu mosi to ya kimvuka ya mvimba ?
- Inki kima ya mbote kimalu yai me kusala ?

Disolo ya muntu mosi kuniokuamaka kansi na nima yandi kumaka ntwadisi yantete ya bantu.

Pasteur mosi na buala mosi ya bo ke zolaka nsangu ya yezu ve kuniokuamaka mingi, bo vandaka kukanga yandi sambu ya vandaka kulonga ndinga ya nzambi. Na mvula mosi ibo kukangaka yandi mbala sambu ya mvimba na ntangu ya yandi vandaka kulonga ndinga ya nzambi. Kilumbu mosi yandi kulongukaka inki mutindu kutunga kimfumu ya nzambi. Yandi mpi yantikaka kulonga yo na dibundu. Bo yantikaka kusadisa bantu yina ya bo ke zingaka na bo pene-pene mpe kulonga bo mutindu nzambi ke zolaka bantu kuzingila.

Na kulanda malongi yina, ba mabundu ya yezu mingi kusalaka mambu mingi. Bo yantikaka kusadisa bantu ya mpasi, kutunga ba nzo sambu na ba mama yina babakala me kufuaka, kuyidika ba nzila, kutunga ba kabiné, ti bisalu ya nkaka ya mbote. Dibundu na bo kuyantikaka kukuenda na ntwala ye mpi bakristu kuyelaka mingi na mambu ya nzambi. Mambu ya mbi bonso kulawuka malafu, kubula ban saka ya mbongo ti kunuana yo manaka na kati ya kimvuka ya buala na bo. Ba mfumu ya bulamatadi kumonaka mambu ya mbote yina ya pasteur yina kusalaka ti dibundu na yandi sambu na kimvuka ya buala na bo, bo bakaka lukanu ye bo kukumisaka pasteur yina mfumu ya bulamatadi ya kinziunga na bo yonso. Na kimalu na yandi ya kibula matadi pasteur yantikaka kupesa malongi yango na ba ntwadisi yonso o ya buala ye bo mpi kulongaka yo na kimvuka yonso ya ba buala ya kinziunga na bo. Na mbala mosi babuala ya kinziunga yina kusobaka ngolo kibeni.

- Pasteur yai kusalaka inki ?
- Na inki mutindu yandi kutungaka kimfumu ya nzambi ?
- Inki kimalu mabanza na yandi me kusala ?
- Inki malongi beto me baka na disolo yai yina ya beto lenda kusadila na luzingu na beto ?

Disolo me tadila bana ya nzo-nkanda

Na ndambu ya insi mosi, bana kuvandaka kukota nzo-nkanda vandaka fioti kibeni. Muntu mosi yina kuzabaka mfunu ya nzo-nkanda sambu na bana, kuyindulaka kusala kima mosi. Yandsi solulaka mambu yai na bampangi yankaka na dibundu na bo. Bo kutambulaka na ba nzo sambu nde bantu kutinda bana na nzo-nkanda. Na mbala mosi bana kuyantikaka kukuenda na nzo –nkanda. Na ba buala ya nkaka ya kinziunga yina bo kuwaka nsangu yina ye bo mpi kusalaka kiteso mosi, bo bingisaka yandi sambu bo mpi kulunguka mambu yina. Bubu yai bana yonso ya kinziunga yina me kumaka bo yonso kukuenda na nzo-nkanda. Yina yonso sambu na kusalu muntu yai kusalaka.

- Na inki mutindu muntu yai me kutunga kimfumu ya nzambi ?
- Keti beto mpi lunga sala kiteso mosi na bimvuka ya mabuala na beto ?

Inki mutindu nge lunga kukuma muntu yina ke tunga kimfumu ya nzambi ?

Nzambi kele na ngolo ya kusala mambu yonso mutindu ya yandi me zola. Yandi kele mpi na ngolo ya kutunga kimfumu na yandi, yandi mosi, ata beto kele ve. Kansi yina kele nsadilu na yandi ve. Nsadilu ya nzambi kele nde yandi fueete sala na nzila na beto sambu yandi na kutunga kimfumu na yandi. Kutunga kimfumu ya nzambi kufuete yantika na maboko na beto.

1. Yantika ntete na nge mosi

Kitini ya ntete ya kutunga kimfumu ya nzambi fueete yantika na luzingu na nge, na dibuta na nge, na dibundu na nge, na kimvuka ya buala na nge. Zaba y onde ntoto ya mvimba me tula meso na nge.

- Keti nge kele ya kuyilama sambu nzambi kusala na nzila na nge ? keti nge me yilama na kulemfuka na nzambi na mambu yonso me tadila luzingu na nge ?
- Inki kima mosi to zole nge lunga kusala na mposo yai sambu ke tomisa luzingu ya buala ?

2. Longa dibuta na nge ye pesa bo kikesa na kusala yo

Na mutindu nge me yantika kusadila kimfumu ya nzambi na mambu yonso ya luzingu na nge, yo kele mfunu mingi na kupusa mpi dibuta na nge na kusala mpila mosi. Bonso beto ke tanga yon a Deutéronome 6:7, beto fueete longa mabuta na beto ntangu yonso. Sala yonso na kulunga dibuta na nge, yina ya nge ke sala, tubila bo na kusosa inki mutindu bo lunga kusadisa bampangi ya nkaka. Kuvila ve mambu yange bakaka lukanu na kusala na dilongi yai me katuka kuluta na bitini yonso iya, ye mpi kusadisa dibuta na nge na kukuenda na ntwala.

3. Lomba na nzambi ya kusala na nzila na nge, sambu yo pesa bampangi ya nkaka nzala ya bo mpi kusala bonso nge

Yantika kusambila nzambi yandi kusadisa nge na kuvanda muntu yina ke bendaka bantu ya nkaka na kusala bonso yandi. Sosa ntangu yonso bifulu yina ya bantu kele na mfunu ya kima mosi, na nima lomba na nzambi yandi kusonga nge inki mutindu nge lunga kusadisa bo. Nzambi kele ntangu yonso pene ya kusadisa beto sambu beto kutunga kimfumu na yandi. Yandi ta tadisa beto mutindu ya beto fueete sadisa bantu, kana ntangu ya kusala yo me kulunga.

4. Kusadisa bampangi ya nkaka

Beno kukikotisa na bisalu ya luzolo ye beno sosa mitindu ya nkaka ya kusadisa. Ata nge kele kudimona bonso muntu kele na mpila vey a kusala mambu ya mingi, nge fueete sadila dikabu yina kele na nitu na nge yina ya nzambi kupesaka nge sambu na kusadisa bantu ya nkaka. Kaka mutindu nge kele na kusadisa bantu, nge ta yantikaka na kukuenda na ntwala ye mpi nge ta baka ngolo ya kusala diaka ya kuluta.

DILONGI YA TANU : KISALU YA DIBUNDU YA NZAMBI FUETE SALA NA YINA ME TADILA KIMFUMU YA NZAMBI.

MFUNU YA DILONGI YAI

1. Kuzaba mbote-mbote yina ya dibundu kufuete kusala na yina me tadila kutunga kimfumu ya nzambi
2. Kuzaba mbote-mbote mfunu ya kukotisa bantu yonso na kisalu ya kutunga kimfumu ya nzambi.

LUYANTIKU YA DILONGI

Na dilongi yai me katuka kuluta beto me longuka inki mutindu kusoba kele kuyantikaka, ntete-ntete na muntu yandi mosi, n anima na mabuta na beto, n anima yo ke kotaka na kimvuka ya buala ya mvimba na nsuka yo ke panzanaka na insi ya mvimba. Kansi beto fuana zaba nde kele ti kima mosi ya kuluta mfunu na mambu me tadila kusoba, kima yango kele: dibundu ya nzambi.

Sambu nde kimonidi ya nene yai yo kusalama, mabanza ya nzambi kele nde dibundu na yandi yo kusala kisalu ya ngolo na mambu yina me kutala kusoba na luzingu ya bantu.

Ephésiens 1:22-23

- Kisalu ya dibundu ikele inki? R/ sambu na kusala kisalu ya yezu.

Ephésiens 3:10

- Inki mutindu nzambi ke salaka sambu nde bantu kuzaba nsadilu na yandi? R/ na nzila ya dibundu na yandi.

Mikapu yai kele pete-pete ve na kubakisa yo, kansi yo ke longa beton de nzambi me pesaka na dibundu kisala ya kutunga kimfumu na yandi. Dibundu kele nitu ya kristu. Yo kele kisalu ya mabundu ya nzambi na kukukisa kisalu ya yezu. Kisalu yango kele kukotisa kuwakana na mambu yonso.

- Inki mambu ta salama kana dibundu na beno kukangama? Keti bantu yina ke sambilaka ve ta wa mpasi na ntima? Sambu na inki bo ta wa mpasi na ntima? Ye sambu na inki bo ta wa mpasi ve ?

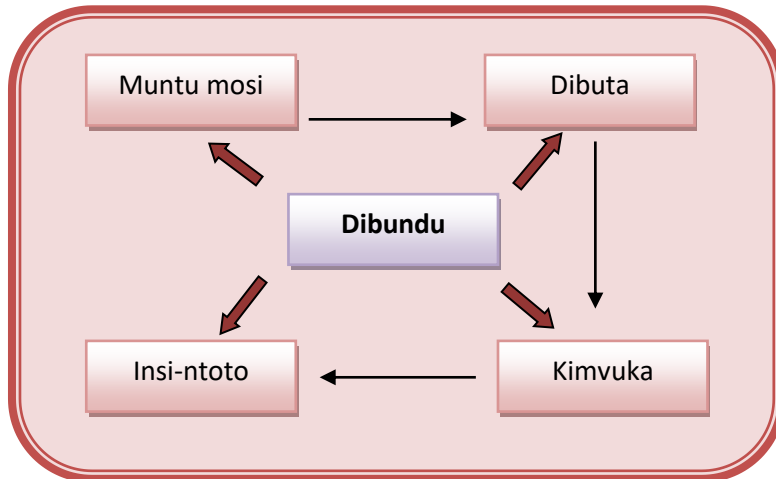
Dibundu ya nzambi fuete vanda mfunu mingi sambu na kimvuka ya buala ya mvimba, na mpila ndse kana yo kukangama yo ta yangisa bantu yonso na ntima. Beto meka fioti kutala na mpila ya nkaka dilongi yai me katuka kuluta.

Beto yantika ntete na muntu mosi-mosi, na nima beto kuenda na dibuta, na nima beto ta kue sukisa na kimvuka ya buala ya mvimba ti na insi ya mvimba.

(sala yo na kifuanisu)

Kisalu ya dibundu kele kusala yonso nde mambu yai yo kusalama ? beto fuete sala yonso na mpila nde muntu mosi-mosi kuvanda mbandu ya mbote na dibuta na yandi, na kimvuka ya buala na bo, ti na kati ya insi na bo.

Beto fuete kutala mpi na inki mutindu beto fuana kusadisa mabuta ti bimvuka na beto ya buala na kukuma bonso nzambi ke zodila.

Kupesa na muntu mosi-mosi bima ya yandi kufuete kusadila kisalu

(awa pesa muntu yonso ba karte yina kele na bifuanisu ya binama ya nitu ya muntu)

- Inki binama ya nitu ya muntu ke vandaka na mfunu ve na na kati ya nitu ? inki binama ya nitu yina ke salaka kua yo ata kisalu mosi ve ?
- Kana beto kukatula binama yina ya fiot-fioti, inki mambu ta salama na nitu ?
- Kana binama yonso kukabuana-kabuana, nitu ta salaka diaka ?
- Inki mutindu binama ya nitu ike vandaka na mfunu nya kinama ya nkaka ntangu ya yandi ke zola kusala kisalu na yandi ?

(pesa yo na mbandu)

- Inki mutindu nitu ta vandaka kana binama ya nkaka kele ve ?

(ndambu ya bantu kuvutula ba cartes na bo kansi bankaka bo vutla ntete ve ya bo, bo simba yo kaka)

- Ntangu yai beno tala, keti nitu ta vanda mbote ?
- Kukonda binama ya nkaka, nitu ta vanda inki mutindu ?

(awa bika bantu kupona binama yina ke monikaka bonso nde yo ke na mfunu mingi ya kuluta ba ya nkaka, bantu ya nkaka bo simba ya bo kaka na maboko)

- Ntangu yai nitu lunga kusala ? sambu na inki ?

1 Corinthiens 12 :12-20

- Na kati ya nitu, kinama yonso kele na mfunu. Dibundu kele bonso nitu ya muntu. Muntu ,yonsqo na dibundu fuete vanda na mfunu na kisalu ya kutunga kimfumu ya nzambi. Muntu mosi ve kele ya kukonda mfunu na kati ya dibundu.
- Keti muntu yonso na dibundu ke salaka kisalu ya mfunu?
- Keti kele ti bantu kana bo kuisaka diaka ve na dibundu, mpasi ta kota na dibundu na kisalu mosi?
- Ntalu ya bantu yina kele kusala kisalu na kati ya dibundu ikele ikwa?

(awa bantu kuvutula binama na ntalu kiteso mosi bonso yina me pesama na ba mvutu ya ba ngiufula yai)

- Kana nitu na nge kuvandaka na binama kaka na ntalu bonso yai, yo lungaka na kusala? Mambu yai keti yo kele kaka mpila mosi ti na dibundu?

Ephésiens 2:10

- Nzambi kugulusaka beto sambu na inki?
- Bantu yai yonso me guluka keti bo kele kusala ksalu ya mbote to kaka mua ndambu kati na bo ke sala yo?
- Ketu bantu yonso na dibundu na beno kele kusala bisalu ya mbote?

Kingana ya ba talanta(Mathieu 25:14-30)

- Na mutindu ya beno me tanga kingana yai, keti kele ve ti bakristu kufuana kusadila makabu na bo ya nitu sambu na kutunga kimfumu ya nzambi?
- Bakristu yonso na dibundu na beno ke sadilaka makabu nzambi me tulaka na nitu na bo?
- Inki mutindu betolenda kusadisa bantu na mpila nde bo kusadila makabu yina kele na nitu nab o sambu na kutunga kimfumu ya nzambi?

Na kutunga kimfumu ya nzambi, beto fuefe sala beto yonso kumosi. Muntu yandi mosi mpi kufuana kutunga kitini na yandi ya kimfumu ya nzambi, ye mpi kana dibundu ya mvimba kele natifa luzingu kulandisama luzolo ya nzambi na mambu yonso ya luzingu, ye mpi bo ke sadisa bantu ya nkaka na kusala mpila mosi, beto lenda kutunga kimfumu ya nzambi na mpila mosi ya ngolo.

- Yindula fioti, kana muntu na muntu na kati ya dibundu kusala nde luzolo ya nzambi yo kusalama na luzingu na yandi ye mpi yo kusalama mpi na dibundu ti na kimvuka ya buala ya mvimba, inki bisalu ya mbote yo ta kumonisa na kati ya dibundu, ti na kati ya kimvuka ya buala ya mvimba?

Ephésiens 4:11-12

- Kisalu ya ba ntwadisi kele inki? (bantumwa, ba propheta, ba mwangisi ya nsangu ya mbote, ba pasteurs, ti ba longi)
- Na mabundu mingi bo ke tubaka nde bantu kumi na mosi (11%) na kati ya bantu nkama mosi ke salaka kisalu makumi vua (90%) nakati ya bisalu nkama mosi. Ketu mambu yai yo kele ya masonga?
- Inki mutindu beto lenda soba yo?
- Inki mutindu beto fuana kusala sambu na kupesa bampangi ya nkaka kikesa na kusala kisalu ya kusadisa bantu?

Mingi-mingi bo ke tubaka nde bantu yina kuzaba mambu mingi ti bantu yina ke kuendaka na ntwala na luzingu na bo, kele bantu yina ke sadisaka bampangi ya nkaka.

Na insi ya Indonésie, kuvandaka na bansadi ya nzambi yina ke tambulaka na kulonga ndinga ya nzambi nab a insi ya ba nzenza (missionaire), bo vanadaka kusala kisalu ti baleke. Na nima ya kulonga bob a mposo mingi, bo monaka nde bamleke yina vandaka na goy-goy mingi na kisalu ya nzambi, ye mpi bo vandaka kukuenda na ntwala ve. Bo kubakaka lukanu nde kaka baleke yina ke salaka kisalu ya nzambi ta kotaka na kifulu ya bo vandaka kusala ba nsaka. Sambu na yo baleke mingi kukotaka na

kisalu ya nzambi ya kusadisa bantu ya nkaka. Na nima ya ba ngonda ba nsadi kumonaka nde baleke mingi kuyelaka na luzingu ya kusadila nzambi.

(awa beno solula na kimvuka beno yonso)

- Inki mambu me salama na disolo yai?
- Na inki mutindu baleke kuyantikaka kusalu kisalu ?
- Keti beno me monaka ntete bantu kuyela na mambu ya nzambi na ntangu ya bo kele na kati ya kusadila nzambi na dibundu ?
- Inki ke salaka nde bantu yina ke sadila nzambi,bo yina kaka ke kuendaka na ntwala na mutindu ya kusadila nzambi ?

Kusoba mabuta

Dibundu kufuete kusala kisalu ya kusadisa mabuta na kuzinga bonso nzambi ke zodilaka. Dibundu kufuete kulonga bantu na dibundu na bo inki mutindu bantu kufuete kuzinga na kati ya makuela na bo sambu yo kuvandaka ya mbote. Mpi inki mutindu bo kufuete kuvanda bibuti ya mbote sambu na bana na bo ; mpi kulonga bo na kufukimina ti kusadila nzambi kumosi. Dibundu kufuete kusosa yina kele mfunu sambu na kusadisa bantu na mpila nde bo mpi na nima bo kusadisa mabuta na bo, ye bo kulonga na bo inki mutindu kuzinga bonso nzambi ke zolaka.

1. Kumatisa ntalu ya mabuta

Bakristu ke vandaka mutindu mosi ve kana bo me yela. Beto fuete kunata bantu ya mpa na dibundu. Dibundu ke salaka kisalu ya mfunu na yina me tadila kusadisa bantu na kuzaba nsangu ya mbote.

2. Kulonga kimvuka ya buala na kulemfuka na mambu ya nzambi.

Beno zaba nde nzambi muntu kusalaka beto. Yandi kuzaba yina kele mbote sambu na beto . yandi me monisa bezto yo na kati ya biblia inki mutindu beto fuete kuzinga

Beto kele dibundu ya nzambi, beto fuete kusadisa bantu na kusonga bo inki mutindu bo fuete kuzinga luzingu ya kulemfuka na nzambi na mambu yonso. Ata bayina ke zolaka kimukristu ve bo fuana kulanda malongi me tadila mavimpi ya nitu, me tadila makuela ya mbote, to malongi yina me tadila inki mutindu kusadila mbongo na mpila mosi ya mbote. Ba malongi yai fuana kusadisa bantu na kubongisa luzingu na bo, ye mpi inki mutindu bo fuete kuzinga na kulemfuka na minsiku ya biblia. Yina yonso sambu nde luwawanu kuvanda kati ya dibundu ti bantu ynia kele bakristu ve.

3. Kusadisa bimvuka na beto, na kuzinga bonso nzambi ke zodila, na nzila ya mabanza ya mbote me tadila lusadis.

- **Matthieu 20 :28** - sambu na inki yezu kukuisaka ?
- **Philipiens 2 :4-9** - inki mutindu POLO ke songisa beto Yezu ?
- Yezu kuisaka sambu na kusadisa bantu. Na ntangu biblia ke tuba nde : « yandi vandaka bonso nzambi »,beto lunga kutanga yo mpila yai : « sambu yandi kuvandaka nzambi, yandi talaka ve kukukana na yandi ti nzambi bonso kima mosi ya yandi kulenda kubika ve, kansi yandi ,kubikaka yonso yina, ye yandi kudikulumusaka nsadi » ntangu yai beto me bakisa mbote nde kisalu ya nzambi kele kusadisa. Sam bu dibundu kele nitu ya kristu. Kisalu ya dibundu kufuete vanda mpi kusadisa bantu.
- **Jacques 1 :27** - inki mutindu ya kusambila ke sepedisaka nzambi ?

- **Marc 12 :31** - inki nzambi ke tinda beto na kusala ?

Luzolo na beto na mfumu nzambi ti luzolo na beto na nkueno, yo fueete kutinda beto na kusadisa bantu. Mutindu mosi kristu kukuisaka sambu na kusadila bantu ya nkaka, dibundu mpi kufueete kusala kaka mutindu mosi. Kana beto ke sadisa bimbuka ya buala na beto, beto ta yituka na kumona mutindu luzingu na bo ta soba.

Disolo ya kimvuka yina kusobaka sambu dibundu kusadisaka bo.

Ka buala mosi zina na yo KAGISHU yo tungamaka kaka na ba manzanza ya nkulu ti mabaya ya kubukana –bukana. Na buala yango kuvandaka ti mua nzo-nzambi ya bantu kaka kumi na tanu. Bo bingisaka dibundu na bo na kuenda kulanda malongi mosi me tadila nsangu ya mbote ya yezu. Bo kutindaka muntu mosi na kuenda kulanda malongi yina. Muntu yango zina na yandi MESHAK, yandi vanadaka kaka ti ba mvula makumi zole na mosi. Ntangu ya yandi kuisaka kuvutuka yandi kuisaka ti kimonidi mosi ya mpa. Yandi songaka bo nde : « mono me longuka nde kulemfuka na yezu bo ke kakulaka yo ve ». Meshak kuvukanaka na mbuta mosi na zina ya DISMUS , ti pasteur na bo ti nkento ya pasteur na bo. Bo sambilaka nzambi yandi kutadisa bo inki mambu bolunga sala sambu na kusonga luzolo ya nzambi na kimvuka ya buala na bo. Nzambi kutadisaka bo na kuyantika nzo-nkanda ya bana ya fioti (primaire) sambu na bana ya dibundu na bo.

Bo tubaka yo na na bakristu ya dibundu na bo, sambu mingi kuvandaka kukuka ve ntalu ya bo vandaka kulomba na ba nzo-nkanda ya bulamatadi. Bakristu mingi kutindaka bana na bo. Kati na bo muntu kuzabaka kulonga bana yandi vandaka ve kansi bo yantikaka ntete kaka bo buna. Meshak ti pasteur ti nkento ya pasteur bo mosi ntete kuyantikaka kulonga bana yina. Bo yantikaka yo na kati ya nzo-nzambi ti bana kaka kumi na tatu. Bisadilu ya mbote kuvandaka ve ata mosi. Bantu ya ntima ya mbi ya buala na bo kusepelaka ve bo kuisaka na mpimpa kuyiba bima ya kisalu kansi bo kulembaka ve. Mbongo ya ntete ya bo futaka Meshak yo pesamaka na nima ya ngonda nsambuadi yo peasamaka na makabu ya bakristu yo vandaka kaka dollar mosi (1\$). Na nima ya mua ban gonda bana kukumaka mingi kibenzi. Na ngonda ya sambanu longi mosi kuisaka na luzolo na yandi mosi. Na nima ya ba ngonda nana longi ya nka kuyikamaka. Bana kumaka nkama mosi (100). Bo yonso vandaka kaka kulunguka na kati ya nzo-nzambi, balongi vandaka kupesana mukongo sambu muntu na muntu kudilongila bana na yandi. Na nima dibundu kusumbaka lupangu ti nzo mosi na kati. Ba nzo nkanda kubasikaka na nzo-nzambi ye bo nataka yo kuna. Na nima ya ba mvula nsambuadi bo kumaka ti balongi kumi na nsambuadi (17) yina vandaka kufutama na konso nsuka ya ngonda ti bantu ya kisalu tanu ti bana nzo-nkanda nkama iya na makumi iya na tanu (445). Mambu ya bo kusalaka yo pesaka bantu ya mabuala ya pene-pene mayele ye bo mpi kukangulaka nzo-nkanda ya bana ya ba mbuta (secondaire), kuna mpi bo kumaka ti bantu ya kisalu kumi ti bana ya nzo-nkanda makumi sambanu (60).

Sambu na yo yina, dibundu ya nkaka kusalaka kifulu ya kulangidila bana yina bamma nab o ke kuendaka na kisalu. Dibundu ya ba Meshak kuyelaka ngolo, bo kangulaka dibundu ya nkaka. Ba mabundu yina kubutaka diaka ba mabundu ya nkaka iya. Tala kudipesa ya ka mua dibundu yai ya fioti na kisalu ya kusadisa bantu, kulonisaka kisalu yanene yina kutadisaka luzolo ya nzambi na bimbuka ya bantu. Kusoba ya buala na bo kuzabanaka na bantu yonso. Sambu na mambu yang obo bakaka lukanu ya kusoba zina ya buala na bo. Bo katulaka zina ya Kagishu yina disongidila nde “mbele” ye bo pesaka buala na bo zina ya “RUITA” disongidila: “kukatula kigonsa”.

(awa beno solula na kimvuka)

- Inki mambu me salama na disolo yai?
- Dibundu yai kuvandaka inki mutindu na luyantiku ? nene to fioti ?
- Mambu ya bo salaka kusalaka inki na kinziunga na bo ?

Na buala mosi bo kuvandaka na kikalulu ya kusadisana na ntangu ya bo vandaka kubasisa bima na bilanga na bo. Bo vandaka kusala mutindu yai : kana nge ke basisa bima na kilanga nge fueite kubinga bampangi ya nkaka sambu bo kusadisa nge na ksalu yina. Kansi nge fueite lambila bo madia mingi ti malafu mpi mingi. Mambu yai kuvandaka kuniokula bo mingi sambu ntangu ya bo vandaka kuteka bima yango mbongo mingi vandaka kukuenda na depans yina ya bo lambilaka bantu. Mambu yai vandaka kupesa mpasi mingi kibeni.

Dibundu ya buala na bo kubakaka lukanu ya kumanisa mambu yina. Bo yukanaka nde bo kuyantika na kuenda kusadisa bantu ya ofele na ksalu yina. Kupesa kima mosi ve, kaka na mawa ya nzambi.bantu ya buala kusepelaka mingi sambu na mutindu dibundu kuvandaka kusala. Nsadilu yai kubongisaka difuta na bima ya bilanga ya bo vandaka kuteka. Mambu ya kudisa bantu ti kunuisa bantu na bisalu ya bilanga yo kumanaka.

- Inki mambu dibundu yai kusalaka sambu na kusadisa kimvuka ya buala na bo ?
- Inki mambu kusalamaka na nima ? inki kusoba kusalamaka na buala na bo ?
- Inki mambu mabundu na beto fuana sala sambu na kusadisa kimvuka ya buala na beto ?
- Inki mutindu dibundu na beto fuana kusadisa bantu na kuzinga bonso nzambi ke zolaka ?

DILONGI YA SAMBANU : MAMBU YINA ME BONGISAMA NA MUKAPU YA LUC 2 :52

MFUNU YA DILONGI YAI

1. Kuzaba mbote-mbotekimonidi ya mambu me yilama na mukanda ya luc 2 :52
2. Kuzaba mbote-mbote mambu yina me yilama ti yina ya bo me pesa bisadilu ve.
3. Nsinga.

LUYANTIKU YA DILONGI

- Beno yantika dilongi yai kaka mutindu bo vandaka kubenda kaminio yina vandaka kupasula matadi ya madidi na ntangu ya bitumba
 - Na malongi yai me katuka kuluta beto me tubila mingi kimfumu ya nzambi. Mfunu ya beto ke na yo kele kusadisa bantu na kutunga kimfumu ya nzambi awa na nsi ntoto.
 - Beto me bongisa kimonidi na mutindu yai:
- **Kupesa mabundu bisadilu sambu na kusoba bimvuka ya bantu**
 - Kimonidi na beto kele kumona inki mutindu nsuka ya kisalu yai ta vanda na nima ya kuwakana ya beto ti beno.
 - Beno fueete sala nde mambu yai yo kuvanda kima mosi ya beno ta kudikotisa penza na kati.
 - Sambu na inki yo vandaka mpasi na kusimba nsinga yina ya bo vandaka kubenda? Sambu muntu ya nkaka vandaka kubenda yo na ndambu ya nkaka. Kana bantu yonso kubenda yo na ndambu mosi yo ta vanda mpasi ve.
 - Yo kele mpi kiteso mosi na mambu me tadila kuwakana yai. Kana kisalu na beto ke pesa beto mvutu kiteso mosi ve na nsuka ti yina ya beto kanaka, disongidila nde kuwakana ya beto ti beno kele ya mbote ve.
 - Kana kisalu na beto kele kiteso mosi na yinza me tadila kimfumu ya nzambi, yo ke songa nde beto yonso ke benda nsinga ndambvu mosi. Pana yo ta monika mbote-mbote nde beto kele na luwawanu ya mbote kibeni.
 -
 - **Mabanza ya bilumbu ke kuisa sambu na kimonidi na beto**

Kupesa mabundu bisadilu sambu na kusoba mabuta

Mutindu beto tubaka ntete nde dibundu kele ti kisalu ya mfunu kuluta na yina me tala kutunga kimfumu ya nzambi. Dibundu ke tadisaka kimonidi na nzila ya malongi ye yandi ke pesaka maboko na bantu yina ke salaka kisalu. Beto kele na mfunu beto kusadisa mabundu na kusala kisalu yango. Beto kele na ngindu ve ya kubaka kifulu ya dibundu to beto kusala kisalu yina dibundu fueete sala.

Beto ke zola kutuba nde:

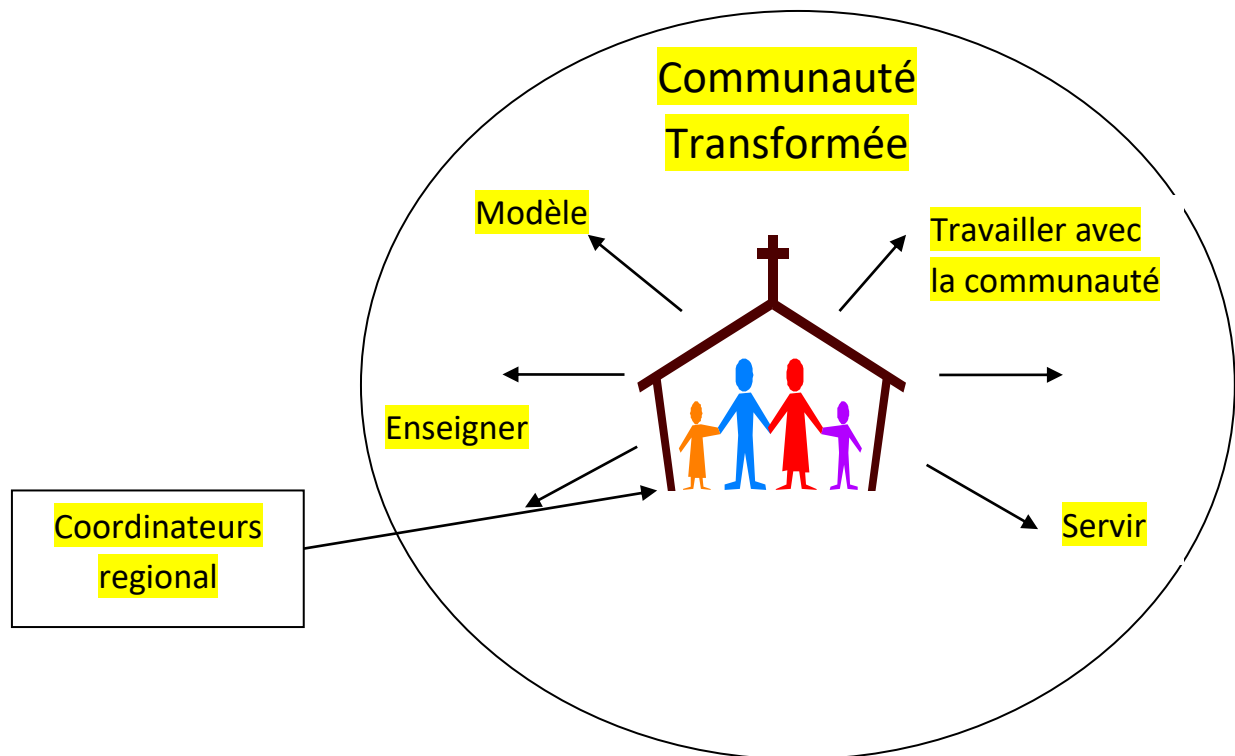
1. Beto kele ti ba mvutu yonso, sambu kizunga na kizunga, kele ti mambu na yo ti mpila na yo. Beto ke longuka nzila mosi ti beno inki mlutindu beto lenda kusadisa kimvuka ya buala na beno.
2. Beno me kondana ve ngolo ti mayele. Muntu yonso kele ti makabu nzambi kutulaka na nitu na yandi,ti mayele. Kana beno sadila yina ya nzambi kutulaka kati ya mosi-mosi na beno,

beno lenda mpi Ikusoba kimvuka na beno. Beto ke natila beno kaka mabanza ti bisadilu ya nkaka ya beno lenda vanda na yo mfunu.

3. Beto ta landilaka mambu yonso ta lutaka. Yo ke dibundu na beno. Yo kele mpi kimvuka ya buala na beno mosi. Beno bantu kuzaba mbote yina ya kufuete salama. Kaka mutindu mosi beto me basisa ba ngindu sambu na mambu yai ya beto me katuka kulunguka, mutindu mosi mpi beto ke pesa bangindu sambu na mambu yai. Kansi beto lunga ve na kusonga beno yina ya beno fuana kusala sambu na kizunga na beno. Beno mosi fueite kutuba yina ya beno ke mona lunga vanda mbote sambu na kizunga na beno.
4. Mbala ya nkaka beno kele na ba ngindu nde beto ke zola kusoba mutindu ya bo ke bingilaka dibundu na beno. Beto lenda ve na kusoba zina ya bo ke bingilaka beno, to ve beto baka kifulu ya ntwadisi na beno. Beto tala mutindu David kuzingaka pene-pene ya Saul. Yandi vandaka kubudila Saul nzenze, ata ntangu ya Saul kulosaka yandi dionga, yandi bikalaka kaka ti yandi. Kansi ntangu yandi kumonaka nde mabanza ya Saul me kuma ya kusosa kufua yandi, yandi kuendaka. Kansi na kukuenda na yandi, yandi kunataka muntu mosi ve. Ata na ntangu Saul kubuaka na maboko na yandi, yandi kufuaka Saul ve.
5. Beto ke pesa ndongisila, beno kusala kaka bonso David. Ata ntwadisi na beno kele ti bifu mosi ya mbi, beno fueite kusamba sambu na yandi ye mpi kubika yandi ve. Kansi kana mambu me kuma imbi ya kuluta kiteso, pana beno lunga kuyambula yandi. Kunata muntu ya nkaka ve. Baka kaka nkento na nge ti bana na nge yina me yela ntete ve. Kumeka ve na kunuanisa ntwadisi na nge ya ntama. Bonso David beto fueite kuwa boma na kutuba mambu yam bi sambu na ntwadisi na beto ya ntama. Na kisalu na beto ya ba ntwadisi ya kimvuka yai, beto ke mona mpasi na ntima, na mutindu mabundu ti ba ntwadisi kele kusoba bifulu ya bo ke sadilaka nzambi. Mambu yai yo ke pesaka nzambi lukumu ve. Beto ke lombana na beno, beno sala bonso David. Ata ntwadisi kele ti mambu yambi beno kanga ntima. Mutindu yina nde nzambi tabaka lukumu.
6. Na kimvuka na beto, beto ke yangalalaka ve na bazina ya mabundu, beto mpi kele ti zina mosi ve. Beto ke salaka ti mabundu ya nzambi ya mpila na mpila. Bantu ke salaka ti beto na kunatisa kisalu kele mabundu ya nzambi tanu. Beto ke zola kumona ba mabundu ya RDC kukuma bonso nzambi ke zodila. Beto kele na kivuvu nde nzambi kulunga kutunga kimfumu na yandi na nzila ya ba mabundu yonso.

Mambu yai disongidila nde inki?

1. Beto ta pesa beno malongi sambu beno soba bimvuka na beno. Beto ta tinda bisadi na beto ve na bimvuka ya buala na beno sambu na kusoba yo. Beto kele na kundima nde dibundu kele kisadidi ya nzambi sambu na kukotisa kuwakana, na nzila nay o nde beto fuana kusadisa mpe kupesa beno maboko.
2. Kimonidi kele ya beno, ti mutindu ya kusadila yo. Beto ta basisa mabanza mingi kansi beno nde kufuete kukotisa yo na dibundu na beno. Beto lunga kusadisa beno yo na ngolo ve, kaka beno mosi nde kana beno kele ti luzolo ya mbote ya kusadila mabanza yai, sambu na kukotisa kimfumu ya nzambi na kimvuka na beno. Beto tambulaka na kutala ba mabundu yina kulandaka malongi yai, ti mutindu ya kusadila yo, na kati nab o kele ti ba yankaka kumonaka kusoba ya bimvuka na bon a mpila mosi ya kuyituka. Ba yina kusalaka mambu ya fioti bo kumonaka kusoba ya ndambu. Yo kele mambu me tala beno. Kana beno kuzola kumona kimvuka na beno kusoba yo kele kisalu mosi ya ngolo.

Kusoba kimvuka

Kitini ya ntete ya kimonidi kele kupesa dibundu bisadilu. Kitini ya zole kele bisadilu yango.

- Sambu na inki beto ke sadila ngogo yai : “kusoba”? kusoba disongidila nde inki?

Kana kima me kusoba yo ke balukaka mpila ya nkaka ye yo lenda ve kuvutuka na mpila ya yo vandaka ntete. Bonso dinguka ke balukaka kipeki-peki, yo ke vutukaka diaka dinguka ve, yo kele kusoba mosi ya kimakulu. Beto ke zola kumona kusoba na bimvuka ya bantu. Beto ke zola kumona bimvuka yina me kusoba kuzinga bonso nzambi ke zolaka mpi bo vutuka diaka ve mutindu ya bo vandaka ntete.

Na inki mambu kusoba fueete kusalama

(awa beno kabuana na bimvuka ya fioti-fioti. Lomba na kimvuka mosi-mosi, bo yindula fioti na inki bo lunga kuzola kimvuka ya buala na bo kusoba kulandisama na malongi ya beto me katuka kubaka; na yina me tadila : mambu ya kimpeve, mambu ya mvandilu nakati ya buala, mambu me tala mabanza ya bantu, ti na mambu me tadila mavimpi. Zabisa bo nde mambu ya mvandilu na buala kele mambu yina me tadila : makuela, kimpangi na dibuta, kuvanda ti bantu ya pene-pene, ti mamabu me tala bumosi. Mavimpi ikele mambu me tadila maladi, mbongo ti bisalu. Bo lunga baka ngindu na malongi ikele na dilongi ya ntete. kana bo me manisa konso bantu kuvutuka na ntwala na nge longi, tala inki ba mvutu bo me pesa, na nima songa bo schema yai, ye mpi lomba na bo, bo yantika kutanga mambu yai kele na konso kitini)

Spirituel	Physique	Social	Mental
<ul style="list-style-type: none"> Augmenter nombre-Evangélisation Augmenter Maturité-Discipolat 	<ul style="list-style-type: none"> Augmenter Revenues Agriculture Meilleur Bourse Gestion Améliorer la maison Améliorer la Santé 	<ul style="list-style-type: none"> Entraide Améliorer capacité des parents Améliorer les Mariages 	<ul style="list-style-type: none"> Education Alphabetisation

(awa beno solula na kimvuka)

- Inki lusuasanu kele kati na ngindu ya beno me basisa sambu na bimvuka na beno ti ba ngindu ya beto kupesaka?
- Keti kele ti bangindu ya beto kubasisaka me yitukisa beno to me kukana ve ti ngindu na beno?
- Awa ya beno me tala mambu me tadila bitini yai iya, kna beno tala yina ya beno na yai ya dilongi, keti kele ti yo me kukana ngolo, yina kulenda kusadisa beto na kusala ti beno?

Nsadilu

Yo kele mambu me bongisama sambu na malongi. Beto ke pesaka mbongo ve sambu mambu ya dibundu na beno me kubongisa yo salama. Bonso beto ta longuka yo na dilongi kele kuisa na ntwala, kima kele kusala nde beto vanda bansukami, kele kaka ve kukondana mbongo, ye mpi beto na kukatuka na kinsukami yo kele kaka ve nde bo fueite pesa beto mbongo. Kana beto kutala luzingu ya yezu, yandi kupesaka bantu bima to mbongo ve. kaka bonso Pierre kutubaka yo na Actes 3:6 : “mono ikele na mbongo ve, na wolo mpi ve ya kupesa nge, kansi yina ya mu ke na yo yo yina mu ke pesa nge”. Beto mpi kima ya beto lenda pesa beno kele ba ngindu, ti mayele yina ta sadisa beno sambu nde bimvuka na beno kuzinga bonso nzambi ke zodilaka. Beto ke tula kivuvu nde malongi yai ti kudipesa na beno, ti ngolo na beno, ti luzolo na beno, ti diboko ya nzambi, yo ta kotisa kusoba na insi na beno. Beto ke pesaka malongi na bayina yonso kele na dibundu sambu bo sadisa beno na kuvanda ti ba ngindu ye mpi ti bisadilu yina ya beno ken a yo mfunu sambu nde kusoba kukota na bimvuka ya buala na beno.

Tala malongi yina ta pesama na nima yo yai :

(Beno simba malongi yai ta pesama na nima, zabisa bo nde yo kele malongi yina lunga kupesama, kansi yo lunga ntangu ya nkaka kusoba fioti).

M3 - inki mutindu luvunu ya satana ke bakaka kifulu na kati na beto ye inki mutindu beto fuana na kununga yo.

M4- mavimpi

M5- makuela ti mabuta

M6- inki mutindu kusadila mbongo

M7 – mungua ti muinda

M8 – bisalu ya bilanga

M9- kumuangisa nsangu ya mbote

M10- luzingu yina nzambi kubongisaka kuntwala.

Malongi ya nkaka mumbandu : mavimpi, makuela, mabuta, bisalu ya bilanga, kusadila mbongo, yo kele tu malongi mosi ya fioti ya bantu lunga kulanda na kimvuka kifulu mosi na bantu ya nkaka na kati ya dibundu ti na kimvuka ya buala. Kaka mutindu beno ke kusala na malongi yonso, beto ta longa beno inki mutindu kusadila ba ngindu yai na kati ya dibundu mpi na kati ya kimvuka ya buala. Beto ta pesa beno ba ngindu ya nkaka yina kele na lusuasanu sambu beno kusadila yo.

Ba mabundu ya nkaka ke monaka nde malongi me tadila bisalu ya bilanga ti yina ke longa inki mutindu kusadila mbongo, ke pesamaka na ntwala ve, bo ke monaka nde yo nde kufuete vanda malongi ya ntete na ntwala ya malongi me tala makuela ti mabuta. Bo ke vila nde malongi yai ya bilanga ti ya mbongo ke vandaka mpasi ve na kusadila yo na kati ya kimvuka kansi malongi me tala mabuta ti makuela ke vandaka mpasi na kusadila yo. Malongi ya bilanga kele mfunu kansi yo ke lombaka ntangu mingi sambu kisalu na yo kumonika. Malongi ya kusadila mbongo lunga kunata kusoba nsualu, kansi yo kele lombaka kuingila ntete ti kuna bikalulu ya longi kuvanda ya mbote na ntwala ya kulonga yo. Kana beno yantika kupesa bantu malongi ya inki mutindu kusadila mbongo bo lunga kulemba mpi bol anda yo diaka ve.

DILONGI YA NSAMBUADI : BITINI YA MALONGI YINA TA KUISA NA NIMA

MFUNU YA DILONGI YAI

- Kusadisa kimvuka ya balongoki na kuzaba kubongisa na ntwala mambu yina ya bo ta sala na bangonda ta kuisa na nima .
- Kusala manaka ya mambu yina ta salama naba ngonda ta kuisa na nima.
- Kubongisa ba ngindu ya beto ta sadila na yina me tadila kukuna.

Sambu na inki kubongisa ntete mambu na ntwala ya kusala yo kele mfunu ?

Muntu mosi zina na yandi ANH BAY, ya vandaka musadi bilanga, yandi basikaka sambu na kubongisa kitini ya ntoto ya yandi vanda bongisa sambu na kukuna bima. Kansi na nzila yandi kuyibukaka nde nkento na yandi kulombaka yandi na kudisa bansusu. Yandi vutukaka na nzo ye yandi yantikaka kudisa ba nsusu. Yandi tala na lueka yandi monaka nde lupangu ya ba nkombo vandaka ya kubukana. Yandi monaka nde kana yo bika mpila yina ba nkombo ta basika. Yandi yantikaka kusosa mpila ya kubongisa yo, kansi bisadilu kuvandaka ve. Yandi kuendaka na nzo ya pene-pene na kubaka bisadilu, kuna ya yandi kuendaka yandi kuyantika na kupesa tata Khiet malongi, sambu yandi vandaka mukristu ya mpa na dibundu na bo. Na nima nkento na yandi kubingaka yandi na kudia madia ya suka, yandi vutukaka na nzo. Na nima ya kudia yandi kuendaka kumanisa kisalu ya lupangu yaba nkombo. Na ntangu yina nkento na yandi kusonga yandi na kubongisa pompi ya dibulu ya masa, yandi kubongisaka yo. Kansi nkokila kubuaka yandi kumanisaka kisalu yango ve. Yandi yindulaka nde yandi ta manisa kisalu ya pompi na suka na nima yandi ta kuenda kuvutula bisadilu ya tata Khiet na nima yandi ta kuenda kusala kisalu na ntoto yina ya yandi kanaka kusala mazono na suka.

- Inki mambu nge me salama na dilongi yai ?
- Keti yandi me sala mambu ya mbi to mambu ya kuluta mfunu ?
- Inki ta salama na nsuka sambu na kisalu ya ntoto ya yandi kanaka sambu na kukuna bima kana yandi kulanda nsadilu ya mutindu yai ?
- Keti nge me kutanaka ntete ti mambu ya mutindu yai ?
- Inki nge lunga kusala sambu mambu ya mutindu yai yo salama ve na luzingu na nge ?

Ba ngindu ya kisalu ya bantu mingi ke salamaka bonso ya nsadi bilanga yai. Beto ke kudipesaka mingi na kusala bisalu ya mbote, nge simba awa, nge simba diaka awa, yo yina beto ke vilanaka ntangu ya nkaka na kusala kisalu yina kuanadaka ya kuluta mfunu, sambu kisalu mosi ya nsualu-nsualu me monika na ntwala na nge. Yo yina makambu ya kuluta mfunu mingi na luzingu na beto ke salamaka mingi i ve. Luzingu na beto ke kumaka bonso ya tata yai. Beto ke nuaninaka kukuenda kuaku ti kuaku, ye beto ke vilanaka kusala ntete yina kele na mfunu mingi. Kima yantete ya beto fueete sosa na kusala kele kima yina ya kuluta mfunu mingi. Kana beto kubakisa mbote yina kele mfunu mingi na luzingu na beto, yo ta sadisa beto na kuzaba kusadila ntangu na beto mbote-mbote.

- Inki kima ya kuluta mfunu ya nge lunga sala na nima ya bangonda yai tatu ke kuisa, sambu nge nunga na mambu na nge ?
- Malongi ya nkaka ; kana beto ke zola kumona binama mingi ya nitu na kati ya kisalu, beto fueete longa ba malongi ya nkaka ya beto longukaka ntete-ntete.

- Ngindu ya bisalu ya kukuna ya kintwadisi. – beto fueite kulanda kaka na kusala bangindu ya bisalu ya kukuna na bifulu yina ya yo fueite salamaka ntangu yonso.
- Lukutakanu ntangu yonso.

Ba lukutakanu

Beno fueite pona kimvuka mosi sambu nna kukutanaka ntangu yonso sambu na kubongisa ba ngindu ya kisalu. Na kutala mpenza yo fueite vanda kimvuka ya ba ntwadisi ya dibundu mpi yo fueite salamaka na ntangu ba lukutakanu ya dibundu ke salamaka, kana kimvuka ya dibundu ke kutanaka na mua bilumbu na kati ya ngonda mosi.

Inki mambu beno fueite sala kana beno me kutana?

- Beno sambila - kaka na ngolo ya nzambi nde beto ta mona bimvuka na beto na kusoba. Beto fueite lutisa ntangu mingi na bisambu kumosi, kana beto kuzola kumona bimvuka na beto kusoba.
- Kubaka ba lukanu sambu na ba ngindu ya bisalu ya kukuna.
- Kutala inki mabanza beno fueite vanda na yo sambu na mambu yina ya beno lenda sala sambu na kusadisa kimvuka na beno.
- Beno fueite baka ntangu ya kutala mbote-mbote ngindu ya beno basisaka sambu na kisalu ya nsuka ye mpi kutala inki kele mbote inki kele mbi. Beno kuyindula inki beno fuana sala ya lusuasanu na ntangu yza beno ta kutana diaka.

Ba ngindu ya bisalu me tala kukuna

(Beno tala mbote-mbote bizushi ya kimvuka na beno na dilongi ya ntete. Na kutala bizushi yai beno sonika na ndonga mambu yina yonso kufuete kusoba sambu kifuanisu yai yo kuma mambu ya kieleka).

Beno yantika kusambila na inki mutindu beno lunga yantika kukumisa kusoba yina mambu ya kieleka. Beno pona mosi ya ba nsobasana mpe beno bongisa ba ngindu ya mambu ya beno fuana kusala sambu beno kupesa lusadisya na kisalu yango. Beno tala mbote-mbote mukanda ke tadila kubongisama ya ba ngindu ya kisalu ya kukuna ye beno bongisa manaka ya nsadilu.

Bitini ya mambu sambu na kubongisa mambu yina fueite salama

Kitini ya ntete : bisambu

Kima ya ntete ya kusala kele kusambila. Beno baka sesepi ntangu ya kusambila. Beno lomba na nzambi yandi songa beno inki beno lenda sala sambu na ba ngindu na beno ya kisalu.

Kitini ya zole : kuvukisa bangindu sambu kisalu mosi kusalama

Beno baka lukanu ya kubasisa ba ngindu sambu na kisalu mosi ya beno lunga kusala na bilumbu ta kuisa. Beno tala-tala bangindu yina ya beno basisaka na dilongi ya “nzambi ke zolaka nde dibundu kusadisa bantu” ye mpi na dilongi ya “inki mambu bimvuka na beto ke na yo mfunu”? na nima beno yonso kumosi, beno yukana na diambu yina ya beno ke kundima nde nzambi kele zola beno sala yo. Kana beno me kuzua yina ya beno lenda sala. Beno tala kana na kati na yo, kele ti mambu ya beno

lunga salana kilumbu mosi to zole kaka. Kana kima kele ve, beno bandulula bitini ya ntete mpe ya zole.

Kitini ya tatu : kubaka lukanu ya kusala yina kele mfunu kibeni

Na ntangu yai kele kuisa, beno yantika na kubongisa yina ya beno fueete sala. Ntete-ntete beto fueete yukana kumosi na yina ya beto fueete sala, bantu ya beto ta sala nab o kisalu yina, inki bisadilu beto ta vanda nay o mfunu, mikanda ya ya bulamatadi... Na kusala mambu yai mbote, beno sadila mukanda ya ntalu, na buku na beno ya balongoki. Kana beno me tula na ndonga ya ntete mambu ya beno ke na yo na mfunu, nde pana beno fuana kutala nani ta natisa beno, ye mpi na inki ntangu mambu yonso lunga vanda ya kulunga.

Kitini ya iya : kusala manaka ya kisalu

Kana beno me manisa na kubongisa mambu ya beno ta sala, beno lunga ntangu nyai kusala manaka ya kisalu, na kulanda ndonga ya bilumbu na manaka na beno. Na mpila nde beno zaba nani ta sala kisalu kingandi ye mpi yo ta salama inki kilumbu. Beno pona muntu mosi yandi vanda ntwadisi ya kisalu yango. Muntu yango kisalu na yandi ta vanda kuzabisa muntu yonso ntangu ya kisalu na yandi kilumbu mosi na ntwala, kutala kana kisalu yango me salama, kutala mpi kana mpasi kele to kana mfunu ya lusadisu kele na kisalu yango.

Kitini ya tanu : kusambila (bisambu)

Kana beno me manisa kusala manaka ya kisalu, beno kota diaka na bisambu. Beno lomba na nzambi yandi kuyika mambu ya nkaka na zulu ya ba ngindu na beno ye mpi yandi sala nde mvutu ya mbote kusalama na kisalu yina sambu zina na yandi kubaka lukumu. Na nima ya mposo mosi to zole, ntangu ya beno, ke bongisa kisaku yango, beno fuana diaka kuota na bisambu sambu nzambi kusadisa beno na kisalu yango.

Kitini ya sambanu : beno basisa mabanza ya kisalu yina fueete kusalama

Kitini yai me bika kele ya kubasisa mabanza sambu na kisalu ya beno bongisaka ? Beno yantika kilumbu yango na bisambu ? kuvilana ve nde beno ke sala mambu nyai sambu na kumonisa luzolo ya nzambi kele na yo sambu na kimvuka ya buala na beno. Beno sala yonso sambu nde ngindu na beno kubika kaka mutindu yina.

Kitini ya nsambuadi : kotalulula kisalu ti kusonga yo na bayina kulongaka beno

Kitini ya nsuka kele kusonga kisalu na bayina kulongaka beno mambu yango ye mpi kotalulula diaka kisalu yango.

- Sambu na inki beto fueete kotalulula diaka kisalu ? – sambu yo ke sadisa beto na kulonguka. Yo ke pesa beto mayele na kubongisa na mbala ke kuisa kifulu yina ya beto salaka mbote ve. Yo ke kisalu ya nda ve. Kaka kuvutula mvutu na ba ngiufula yai :
 - Inki me salama mbote ?
 - inki me salama mbote ve ?
 - inki beto lenda bongisa na manaka yai ya beto salaka ?
 - keti kele ti mambu beto vandaka kuingila ?
 - kana yo me salama ve, sambu na inki yo me salama ve? * keti nzambi me baka lukumu ?
- Muntu me pesa malongi yai yandi kele na mutindu ya beno fuana kupesila lapolo na beno.

- Sambu na inki beto kufuete kusala lapolo ?
 - Na mukanda ya Marc 6 :30, beto ke mona mutindu balongoki nkupesaka yezu lapolo na kisalu ya bo salaka.
 - Yo kele songa nde beto kele bantu ya luzitu ti ya ke vutulaka matondo na bayina kulongaka beto ti kupesaka beto mikanda ya kulongukila ti balongi ya kulongaka beto.
 - Lapolo ke pesa beno nzila ya kukabula ti ba mpangi ya nkaka kisalu ya beno salaka ye mpi ku ta kimbangi na mutindu nzambi me kusadisa beno na kisalu.
 - Yo kele mpi nzila sambu bantu kupesaka beno malongi kuzaba kana nkakatani kuvandaka sambu na mbala ya nima bo zaba inki mutindu kubongisa yo.